Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 43 (1745) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК, 22 КАСТРЫЧНІКА 1989 г. Цана 100 зл.

Кожны з іх — васілёк

Прыехалі да нас — паважныя, сканцэнтраваныя, я б сказала, нават крыху насцярожаныя. Вядома ж — большасць з іх, з гэтага 20-асабовага беларуска-амерыканскага танцавальнага калектыву „Васілёк“, упершыню ступіла гэтым летам на зямлю Беласточчыны. Які гэта край, якія людзі? Як аднясуцца тут да іх, амерыканцаў усё ж?!

Тады яшчэ ведалі толькі тое, што афіцыйна запрасіў іх Ваяводскі дом культуры, што апекавацца імі будуць „Дубіны“, з якімі пазнаёміліся ў мінулым годзе ў Амерыцы, калі наш эстрадны калектыў там выступаў. Ведалі таксама, што пастаянным месцам іх знаходжання будзе Гайнаўка, ну, і што давядзецца шмат танцаваць.

Калі толькі беларуска-амерыканскай моладзі стала вядома аб запрашэнні на Беласточчыну, многія, хаця ўжо і занядбалі танец, пачалі інтэнсіўна хадзіць на рэпетыцыі. Цікаўнасць? Настальгія? Здавалася б, якая можа быць настальгія па ўтрачанай айчыне, калі боль-

(Працяг на стар. 6)

Сустрэча на аэрадроме Варшава-Акэнце. У цэнтры (сядзіць) Вера Бартуль.

БЕЛАРУСКАЯ ПАРТЫЯ

ЧАСТКА II

Асобнай і вельмі важнай справай пры стварэнні партыі з'яўляецца яе праграма. Зразумела, што такую праграму можа прыняць і зацвердзіць толькі з'езд. Аднак, з'езд праграмы не апрацуе. Павінна яна быць падрыхтавана раней групай ініцыятараў. Зразумела, што я не маю ніякага права выказвацца катэгарычна на тэму праграмы. Але магу выказаць на яе тэму свае меркаванні. Думаю, што новая беларуская партыя павінна быць партыяй левай. Можа хтосьці спытаць, чаму. Я лічу, што левы характар партыі вынікае не з такога ці іншага зняволення ідэалогіяй, абавязваючай у краінах народнай дэмакратыі, а выключна з левага характару настрояў беларускага насельніцтва ў Польшчы. Жывучы сярод нашага беларускага грамадства практычна на працягу ўсяго свайго не кароткага жыцця, пераканаўся я, што беларусы з Польшчы былі і астаюцца надалей настроенымі радыкальна і прасацыялістычна. Пры гэтым, аднак, трэба сказаць, што настроі гэтыя даволі розныя сярод старэйшага і малодшага пакалення. Больш-шасць усё ж цвёрда стаіць на грунце тых сацыяльных пераўтварэнняў, якія адбыліся ў пасляваеннай Польшчы. Мы не можам не браць пад увагу гэтых настрояў.

Ствараючы новую партыю, мы не можам паводзіць сябе так, як бы стваралі мы яе на голым месцы і тое, што робім, не заставалася ў ніякім адносенні да палітычнага беларускага жыцця ў мінулым. Беларусь, хаця і спозненая ў параўнанні са сваімі суседзямі, жыла самастойным палітычным жыццём, якое выяўлялася, між іншым, у дзейнасці палітычнай партыі. Значыць, трэба акрэсліць свае адносіны да палітычнай беларускай традыцыі. Зрэшты, ідзе гутарка не толькі аб акрэсленні сваіх адносін, але і аб выкарыстанні з праграм і практык былых беларускіх партый тых элементаў, якія падыходзяць да сучаснай беларускай рэчаіснасці, або, гаворачы інакш, могуць адыграць творчую ролю ў вырашэнні беларускіх праблем сучаснасці. Я асабіста лічу, што павінны мы спаслацца перш за ўсё на тыя партыі, якія зрабілі найболей для адраджэння беларускай мовы, беларускай культуры і якія адыгралі найбольшую ролю ў барацьбе за беларускія сацыяльныя інтарэсы. Думаю, што вельмі істотнай справай ёсць тут і тое, у якой ступені партыі мінулага развівалі і прапагандавалі ідэю будовы беларускай дзяржаўнай незалежнасці.

Здаецца мне, што асабліва шырока варта было б спаслацца на Беларускую сацыялістычную грамаду, якая на працягу кароткага гістарычнага часу, у выключна неспрыяльных умовах, падрыхтавала і правяла працэс беларускага адраджэння так званай нашаніўскай пары (1906—1915 год). Нельга не браць пад увагу і вопыту камуністычнай партыі Беларусі перыяду 1917—1929 гадоў, калі пад яе кіраўніцтвам была праведзена беларусізацыя поўнасцю стаптанай і здэнацыялізаванай Беларусі. Думаю, што постаці Цішкі Гартнага, Галадзеда, Чарвякова, Ігнатоўскага як стваральнікаў беларускага нацыянальнага камуністычнага руху павінны намі аналізавацца і выкарыстоўвацца. Рашуча павінны мы адкідваць ідэі і практыку тых дзеячоў беларускага камуністычнага руху, якія правялі эфектную і здрадніцкую акцыю па ліквідацыі ў беларускім камуністычным руху усіх нацыянальных праяваў. Не трэба ўхіляцца таксама ад традыцыяў беларускай хадэцыі, асабліва тых аспектаў яе дзейнасці, якія датычылі пастаяннай барацьбы за беларускую мову і культуру і беларусізацыю касцёла і царквы.

Зразумела, што найбольш павінны мы карыстаць з традыцый Беларускай сялянска-работніцкай грамады, кіраўнікі якой зрабілі, здавалася б, немагчымае і фантастычнае — на працягу кароткіх месяцаў стварылі магутную, стотысячную, адну з найбольшых у тагачаснай Еўропе, партыю.

Калі б падыйсці да сказанага мною механічна, дык можна было б сказаць, што я прапаную стварыць кангламерат штучна склееных старых ідэй. Я, аднак, прапаную нешта зусім іншае. Хацелася б, каб мы, выкарыстоўваючы мінулае, тое, што стварылі іншыя, стварылі зусім новую субстанцыю, ядром якой будуць не гістарычныя рэмінісцэнцыі, а элементы сучаснай беларускай рэчаіснасці ў Польшчы.

І так, агітую за стварэнне Беларускай партыі роўнасці або Беларускай канструктыўнай партыі, хаця бяру пад увагу і тое, што, быць можа, з'езд заменіць у назове слова „партыя" на „аб'яднанне", „згуртаванне" або „рух". І такую магчымасць таксама прашу ўзяць пад увагу. Беручы пад увагу сённяшнюю разгойданасць настрояў і пагляду, трэба лічыцца з тым, што ўзнікне не адна, а некалькі беларускіх партый.

Алесь Барскі

ДАРАГІЯ СЯБРЫ!

Да вас звяртаецца даўні сябра беларускай культуры і літаратуры з усходняга Берліна Норберт Рандаў. З нядаўняга часу я з'яўляюся чытачом вашага цікавага тыднёвіка. Але хоць я і своечасова зрабіў у сябе ў Берліне заказ на атрыманне „Нівы" з студзеня 1989 года, тыднёвік чамусьці пачаў прыходзіць да мяне з сярэдзіны года, з дваццаць сёмага нумара. А ў ім змяшчаюцца цікавыя для мяне матэрыялы, напрыклад, аповесць Юльяны Вітан-Дубейкоўскай „Смерць Івана Луцкевіча", пачатку якой у мяне, на жаль, няма. Таму вельмі прашу бы вас выслаць мне першыя 26 нумароў „Нівы" за гэты год.

У сваю чаргу пасылаю вам маю апошнюю кнігу, выдадзеную ў нас у Берліне — „Казкі жыцця" Якуба Коласа. Хачу ў гэтай сувязі адзначыць, што гэта першае поўнае выданне „Казак" наогул.

Дарэчы, пры выданні кніжкі выкарыстаны акварэлі польскай народнай мастачкі Уладзіславы Іваньскай.

Быў бы рады атрымаць ад вас як мага хутчэй спрыяльны адказ.

З найлепшымі пажаданнямі
ваш Норберт Рандаў.

Ад рэд. За Вашы „Казкі жыцця" Я. Коласа на нямецкай мове, якія мы ўжо атрымалі, сардэчна дзякуем. Вельмі цікавае выданне! Большасць патрэбных вам экземпляраў „Нівы" выслалі, на жаль, пяці экземпляраў не хапае.

СЛЕД

Хто толькі не наведвае Белавежу! Прыязджаюць сюды розныя людзі з цэлага свету. Здараецца, што хтосьці з наведвальнікаў адкрые тут штосьці нечаканае для сябе. Так было нядаўна і з праф. Вольфангам Фрэерам фон Маршалам з Універсітэта ў Боне (ФРГ). Ён вядомы не толькі ў сваёй дзяржаве спецыяліст па праву. У Польшчу прыехаў з дакладамі. Апынуўся таксама ў Беластоку.

Прафесар ведаў раней, што ў Белавежскай пушчы паляваў разам з польскім каралём Аўгустам III Сасам далёкі яго продак у бакавой лініі, генеральны каралеўскі поштмайстар, маршал Ф. А. дэ Біберштэйн. Вырашыў наведаць тое месца. У адзін з цёплых вераснёвых дзён г.г. праф. Маршал апынуўся ў Белавежы. Яму паказалі абеліск, які ўвекавечвае адно з вялікіх тут каралеўскіх паляванняў — менавіта паляванне Аўгуста III Саса, якое адбылося 27 верасня 1752 г. (дарэчы, пра гэты абеліск і паляванне „Ніва" шырэй пісала ў № 21 ад 21.V.1989 г.). І вось госць, прачытваючы прозвішчы ўдзельнікаў палявання, што вырыты на сценах абеліска, натрапіў і на прозвішча свайго продка. Колькі ж было радасці! Мінула цэлых 237 гадоў, а след па чалавеку застаўся!

Вядома, што не абышлося без выканання прафесару здымка на фоне абеліска. Ён стаіць разам з перакладчыцай. Абяцаў, што ў Белавежу яшчэ раз абавязкова прыедзе, каб спакойна пахадзіць па пушчы, пацешыцца яе прыгажосцю, і, вядома, падумаць аб сваім продку.

Пётр Байко

Фота Войцеха Рынажэўскага

ЯН МАКСІМЮК

МЁРТВЫ СЕЗОН

— 3 —

Памалютку усталёўваецца рытм майго побыту ў Мінску. З раніцы да абеда на занятках у педагагічным інстытуце. Калі не, дык ходзім з Міколам Яленскім па розных ведамствах і ўладкоўваем арганізацыйныя справы, звязаныя з курсамі павышэння кваліфікацыі нашых настаўнікаў. Некаторыя з іх неабходныя і разумныя, некаторыя — крыху меней. Перад усім — справа зваротных білетаў. З месцамі ў цягніках у летні сезон цяжкавата, і тут марудзіць нельга. Аказваецца, месцы на цягнік у Мінску трэба „кампасціраваць" у Маскве. Няўжо ажно з самой Масквы будуць ехаць пустыя вагоны з месцамі для пасажыраў у Мінску? Ды не, два вагоны дачапляюць да цягніка ў Мінску. Але тое, каму ехаць, размяркоўвае Масква. Дзейнічае тут нейкая звышнатуральная логіка. Пабачыўшы чэргі ў „Інтурысце", я міжволі ўсумніўся ў поспеху нашых захадаў.

Арганізм спачатку не хоча змірыцца з рытмам, вызначаным маскоўскім часам. Розніца нібыта невялікая, усяго дзве гадзіны, але ўсё ж такі... Асабліва адчуванне, на гадзінніку амаль поўнач, а тут ано пачынае змяркацца.

Шыльдачкі з назвамі вуліц у Мінску, як здаецца, усе на беларускай мове. То тут, то там двухмоўныя надпісы ў крамных вітрынах. Некаторыя, па відавочнаму, зусім непатрэбныя: Гастроном — Гастраном, Трикотаж — Трыкатаж. Беларускую мову чуваць у цягніку метро: „Асцярожна, дзверы зачыняюцца, наступная станцыя..." Некаторыя рэкламныя стэнды перад кінатэатрамі на беларускай мове. Але ці „Фатальная памылка" і „Ракавая памылка" — гэта адзін і той самы фільм? Падазраю, што так, але цалкавітай упэўненасці няма.

На плошчы Леніна, перад агромністым Домам урада, помнік важаку Рэвалюцыі. На пастаменце пачарнеўшая таблічка з надпісам: „Пад сьцягам Леніна..."; у цэласці надпісу цяжка разабрацца, але злачынны мяккі знак выразна бачны. Сам Ленін сцеражэ „нацдэмаўскую арфаграфію".

Трапляю на пасяджэнне Сойма БНФ „Адраджэнне", першае пасля Устаноўчага з'езда ў Вільні. У Сойм, кіруючы орган Фронту, выбрана 55 чалавек. Пасяджэнне адбываецца ў Доме кінематаграфістаў, непадалёк Дома ўрада. Дзе ў Мінску вывесіць бел-чырвона-белы сцяг? Вядома ж, на Доме кінематаграфістаў, жартуюць мінчукі, будзе справядліва, побач з чырвона-зялёным над Домам урада.

У праграме пасяджэння пытанні аб звароце да Вярхоўных саветаў СССР і БССР, аб складзе праўлення Сойма і паасобных камісіяў, аб парадку публікацыі асноўных дакументаў з'езда ў Вільні, прынядцё рэзалюцыі аб рэферэндуме наконт 6 пункта ў Канстытуцыі БССР (аб кіруючай ролі КПСС), абмеркаванне ступені адказнасці былога І сакратара КПБ Слюнькова за наслядоўнасці Чарнобыльскай трагедыі на Беларусі. Пунктаў шмат, а часу небагата. Усё мяркуецца зрабіць за тры, тры з паловай гадзіны.

Пасяджэнне працягваецца ажно да поўначы. Выбіраецца праўленне Сойма, сакратарыят. Сакратароў чатырох: Вінцук Вячорка, Вячаслаў Жыбуль, Віктар Івашкевіч, Аляксей Марачкін. Камісіі поўнасцю не камплектуюцца. Адзначаю сабе, што пры Сойме будзе камісія па замежных сувязях. Шмат часу ўдзельнікі пасяджэння адводзяць стварэнню арганізацыйнай камісіі. Як усюды, гэта аснова спраўнай дзейнасці. А праблем тут будзе процьма. БНФ не мае памяшкання, свайго тэлефона, нат такая, здавалася б, дробязь, як скліканне сябраў Сойма на пасяджэнне, гэта ўжо цэлая праблема.

Беларусы любяць падыскутаваць сабе ўволю, дарэчы, як і ўсе славяне. Зянон Пазняк тактоўна, але рашуча адхіляе ўсялякія спробы шматслоўя. З выгляду старшыня Сойма — чалавек з вялікім зарадам унутранай энергіі: праблікі яе зрэдчасу праступаюць навонкі. Як бышцам у процівагу яму мажная, засяроджаная ў сабе постаць Міхася Ткачова, доктара гістарычных навук з Гародні, і мяккая, дабрадушна-кплівая манера паводзін Юрыя Хадыкі, доктара фізіка-матэматычных навук з Мінска. Абодва згаданыя сябры Сойма — намеснікі старшыні.

Пад канец пасяджэння З. Пазняк прапануе наладзіць семінар Сойма на тэму „Пакт Рыбентроп-Молатаў". Семінар будуць весці Міхась Ткачоў і Анатоль Грыцкевіч.

Апоўначы рашаю наведацца яшчэ на гарадское Купалле, арганізаванае недзе над так званым Камсамольскім возерам. Раней такія святы ладзіла „Талака", неяк потайкам, каб ніхто не прычапіўся. У гэтым жа годзе Купалле ладзіцца ў Мінску афіцыйна, за дазволам і падтрымкай уладаў. На праспект Машэрава дабіраемся з Міхалам Дубянецкім у машыне Сяргея Сокалава-Воюша, які прыехаў на пасяджэнне Сойма ажно з Наваполацка. Пан Міхал не хоча слухаць майго аднеквання і забірае мяне дахаты на вячэру. А потым праводзіць мяне на месца святкавання. Там тлум людзей, гам, палаюць вогнішчы. „Талака", здаецца, ужо сваю праграму паказала, і цяпер усё ідзе самацёкам. Блукаю ад групкі да групкі, ад вогнішча да вогнішча, спрабуючы ўхапіць сэнс гэтай „імпрэзы". Безвынікова.

У інтэрнат вяртаюся пехатою, па апусцелым начным горадзе. Гэта забірае мне гадзіны паўтары. З трымклівым сэрцам стукаю ў дзверы. Як і прадчуваў, абуджаная вахцёрша лае мяне дашчэнту. Але душа весяліцца і спявае. Жанчына лае мяне па-беларуску.

(Працяг будзе.)

ЯНЫ І МЫ

ім нельга збірацца на пляцах
і яны збіраюцца ў скляпеннях
яны былі прыгожымі і маладымі
ім прарочылі светлае будучае
ім абяцалі малочныя рэкі
і залатыя горы
яны лічаць што іх падманулі
бо ім далі адукацыю
якая нікому ў свеце непатрэбна
далі волю і далі грошы
якія нічога не даюць
мы не любім іх
бо яны жывуць не так як мы
бо ў нас нічога няма
акрамя абавязкаў
але мы лепшыя за іх
бо мы іх асуджаем
бо мы змагаемся за будучыню
толькі ці дажывём да будучыні
з яе багаццем калі сёння
нічога няма акрамя абяцанняў
і мы прызнаем дзяржаўныя
законы
і нам можна збірацца на пляцах
калі нам дазволяць
ім нельга збірацца на пляцах
і яны збіраюцца ў скляпеннях
і ў Краі хапае разумных
якія ставяць знак роўнасці
паміж імі і намі

Віктар Шніп
(Мінск)

САКРЭТ ПРЫГАЖОСЦІ

Знайшлі сакрэт Страдзівары:
Каб скрыпка была жывою,
Ён клаў вулканічны попел
Грунтоўкай пад чысты лак.
І скрыпка маніла марай,
І гукі грымелі морам,
І музыка грознымі кроплямі,
Як лава са струн цякла.

Шаноўныя навукоўцы!
Навошта ж гадаць-прарочыць,
Адкуль у майго народа
Песень велічны звон,
Адкуль набраліся моцы
Купала і Багдановіч?
Гэта ўсё той жа попел,
Попел — пад хараством.

Бо гэтулькі ў нас згарае
Велічных даўніх песняў,
Годнасці і імкненняў,
Талентаў і надзей,
Што чорны агонь вулкана
Кожны носіць у сэрцы,
І муры ацалелыя
Святлей, чым думкі людзей.

Бо гэтулькі ў нас ахвочых
Будавацца на костках,
Лакіраваць апёкі,
Задраўшы насы, ісці,
Што самай цямнюткай ноччу
Мы не ўяўляем, колькі
Попел займае горкі
Месца ў нашым жыцці...

Людміла Рублеўская

МІКОЛА ІВАНОЎ

ДА ГІСТОРЫІ СТАЛІНІЗМУ НА БЕЛАРУСІ

(Пачатак у № 30—38)

— 10 —

2.3. Сталін і беларусізацыя

Славуты „бацька народаў", слова якога часам было дастаткова, каб карэнным чынам змяняць лёс цэлых нацыянальных груп, не адразу стаўся найвышэйшым жрацом у галіне нацыянальных адносін. Фарміраванне культу асобы Сталіна і ў гэтай галіне мела сваю даволі складаную і супярэчлівую гісторыю. Беларусы ў ёй адыгралі сваю вельмі цікавую і знамянальную ролю.

На пачатку 20-х гадоў, калі Ленін перад усёй партыяй абвінаваціў Сталіна ў вялікадзяржаўным шавінізме, здавалася нават, што ягоная кар'ера ў якасці галоўнага аўтарытэта ў нацыянальным пытанні скончылася назаўсёды. Востры канфлікт паміж Леніным і Сталіным па праблеме так званага праекту „аўтанамізацыі" і ў сувязі з „грузінскай справай" амаль не прывёў да цалкавітай кампраметацыі апошняга. У выніку канфлікту з Леніным Сталін, хаця і захаваў шмат якія свае пазіцыі, але страціў пасаду Народнага камісара па справах нацыянальнасцяў. Быў ліквідаваны і сам гэты камісарыят. Прычына ліквідацыі заключалася ў пачатку ажыццяўлення новага курсу партыі па нацыянальнаму пытанню, ініцыятарам якога быў Ленін і які заключаўся ў вельмі шырокім пашырэнні правоў усіх без выключэння нацыянальнасцяў краіны. У гэтых новых акалічнасцях існаванне цэнтральнага дырэктыўнага органа па справах нацыянальнай палітыкі, на думку Леніна і яго прыхільнікаў, было немэтазгодным.

Тактыка Сталіна па ўсталяванню свайго кантролю над партыяй, а затым і над дзяржавай мела свае адметныя выразныя рысы. Сам Сталін належаў да групы „старых" бальшавікоў, ветэранаў сацыял-дэмакратычнага руху ў Расіі, людзей, вельмі блізкіх Леніну. Яго асабісты аўтарытэт сярод кіруючых дзеячоў партыі, аднак, быў не на вельмі высокім узроўні. Амаль усе яны (датычыцца гэта перш за ўсё Л. Троцкага, Л. Каменева, Г. Зіноўева, М. Бухарына і інш.), безумоўна, лічыліся з яго арганізатарскімі здольнасцямі, цвёрдасцю характару, але на яго спробы актыўна ўмешвацца ў тэарэтычныя дыскусіі спагля-

(Працяг на стар. 6)

БЕЛАРУСІКІ

Zwoliński Przemysław, Język białoruski a ukraiński w opiniach gramatyków XVI--XIX w. *Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych PAN* 1968, z. 4, s. 50—55.

(Ż. Ż.), Janka Bryl. *Litery* 1969, nr 9, s. 19, il.

Żakow A. G., Sowriemiennaja sowietskaja poema, Mińsk 1981. Rec. Zbyrowski Zygmunt, *Przegląd Rusycystyczny* 1983, z. 3/4, s. 207—212.

Zniunyja pesni, oprac. A. S. Lis i V. I. Jalatau, Mińsk 1974. Rec. Sielicki Franciszek, *Literatura Ludowa* 1976, nr 2, s. 54—55

Zuczkiewicz W. A., Proischożdienije gieograficzeskich nazwanij (toponimika) Biełorussii, Mińsk 1964. Rec. Kondratiuk Michał, *Acta Baltico-Slavica* T. 2, 1965, s. 497—501.

Zuckevyć V. A.: Kratkij toponimićeskij slovar Belarusi, Mińsk 1974. Rec. Bubak J., *Onomastica* R. 22, 1977, s. 288—290.

Zukow P. I., Rybactwo na Białorusi, oprac. z ros. A(lęksander) Kozłowski, *Gospodarka Rybna* 1966, nr 6, s. 20—21; nr 7. s 20

Zukowicz Wasil, Spotykamy się rzadziej niż ongiś (w). — Skowronek wiosną, żuraw na jesieni (w.) — Niesprawiedliwa śmierci, często bywasz (w), tł. Antonina Mioduchowska, *Kamena* 1979 nr 23 s. 3.

Zukrowski Wojciech, Nad Switezią (spotkanie z pisarzami Białorusi), *Kierunki* 1976, nr 45, s. 1, 6—7, il.

Zuraúski A. I.: Historyja Biełaruskaj litaraturnaj mowy, T. 1, Mińsk 1967. Rec. Obrębska-Jabłońska Antonina, *Slavia Orientalis* 1970, nr 2, s. 226—228.

Zuraúski Arkadź: Polskija elemienty u paradyhmie dziejasłowa starabiełaruskaj piśmiennasci. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* t. 20, 1981, s. 253—260.

Zuraúski Arkadź, Zauvahi ab movie belaruskaha pierakladu „Karotkaha apisannia chroniki Polskaj", *Acta Baltico-Slavica* t. 16, 1984, s. 309—316.

Zygariew Józef, Aktywność nieustająca (działalność białoruskiej organizacji kombatanckiej), rozm. przepr. Anatol Ryszczuk, *Za Wolność i Lud* 1976, nr 28, s. 3—4, il.

ПАВЕДАМЛЕННЕ

Беластоцкага прэсавага выдавецтва і рэдакцыі „Нівы"

У далейшым растуць цэны і ў сувязі з гэтым павялічваюцца кошты выдавання нашай газеты, незалежна ад рэдакцыі і выдавецтва. У такой сітуацыі мы вымушаны павысіць цану нашага тыднёвіка са 100 зл. на 150 зл. пачынаючы ад № 44, які выйдзе з датай 29 кастрычніка г.г. Хочам чытачоў паінфармаваць, што цана газетнай паперы ў апошні час узрасла двухкратна (ад 1 верасня г.г. з 300 зл. на 620 зл. г.зн. на 106%, а ад 1 кастрычніка з 620 зл. на 800 зл., г.зн. на 29%). Колькі будзе яна каштаваць у будучым цяжка прадбачыць. Таксама Беластоцкі паліграфічны камбінат пачынаючы ад 1 лістапада г.г. выраішыў павысіць цану друку „Нівы" на 76%. Апрача таго ўзрастаюць на 130% кошты паштовых і тэлекамунікацыйных паслуг. Даражэе транспарт, энергія і паліва, узрастаюць зарплатныя і ганарарыйныя фонды. У такіх умовах павышэнне цаны экземпляра „Нівы" з'яўляецца прыкрай неабходнасцю.

Індывідуальныя падпісчыкі будуць атрымліваць газету па той цане, па якой яны выпісвалі, да таго часу, пакуль не скончыцца тэрмін падпіскі.

Зʼезд выпускнікоў Агульнаадукацыйнага ліцэя імя Браніслава Тарашкевіча ў Бельску адкрыў Мікалай Врублеўскі, адзін з руплівых арганізатараў гэтага і папярэдніх спатканняў сяброў-аднашкольнікаў.

СЯБРОЎСКАЕ СПАТКАННЕ

23 і 24 верасня ў Бельску адбыўся III зʼезд выпускнікоў Агульнаадукацыйнага ліцэя імя Браніслава Тарашкевіча. Прыехала звыш 300 асоб з усяе Польшчы, і з тых, што закончылі ліцэй яшчэ ў пяцідзесятых гадах, і з тых, што развіталіся са школай зусім нядаўна. Папярэднія два зʼезды праводзіліся ў 1974 і 1980 гадах.

Сёлета мінула 45 гадоў ад заснавання школы. У 1944 годзе ў Бельску паўстала чатырохгадовая беларуская гімназія і двухгадовы ліцэй. Потым быў двухгадовы перапынак у дзейнасці школы, а ў 1949 годзе ўзнік у Бельску ліцэй з беларускай мовай навучання. Яго дырэктарам стаў Яраслаў Кастыцэвіч, чалавек надзвычай заслужаны для беларускага школьніцтва на Беласточчыне.

Пра гісторыю школы і яе дасягненні гаварыла ва ўводным рэфераце дырэктарка Зінаіда Навіцкая. Варта прыгадаць, што атэстат сталасці атрымала ў бельскім ліцэі каля 2500 выпускнікоў. Школа ганарыцца вялікімі дасягненнямі ў прадметных алімпіядах: звыш сямідзесяці яе выхаванкаў прымала ўдзел у цэнтральных элімінацыях, шаснаццаць з іх стала лаўрэатамі алімпіядаў. Вялікая ў тым заслуга дырэктара Аляксея Карпюка, які клапатліва і ахвярна працягваў і развіваў асветніцкія традыцыі незабыўнага Яраслава Кастыцэвіча. Сёлета дырэктар Карпюк занядужаў на здароўі і не змог прыняць удзелу ў зʼездзе. Удзельнікі спаткання паслалі яму тэлеграму з віншаваннямі і пажаданнямі добрага здароўя.

Перад удзельнікамі зʼезда выступілі таксама і запрошаныя госці. Былі прадстаўнікі Савецкага дома культуры і навукі ў Варшаве, савецкі консул, журналісты „Камсамольскай праўды" і прэсагенцтва „Новости", сакратар Ваяводскага камітэта ПАРП, прадстаўнік Міністэрства нацыянальнай адукацыі, пасол у Сейм з Беласточчыны Яўген Чыквін. Вядомы наш паэт Віктар Швед гаварыў у сваім усхваляваным выступленні пра наш нацыянальны лёс тут на

(Працяг. Пачатак у папярэднім нумары.)

А што ў 1926 годзе? З біяграфіі Тарашкевіча ведаем, што „Луцкевіч неаднойчы адыходзіў ад супрацоўніцтва, ды зноў вяртаўся". Ён быў супраць таго, каб у цэнтральнай рэдакцыі грамадаўскіх выдавецтваў працаваў Ян Бабровіч, прысланы ЦК КПЗБ. Луцкевіч не згаджаўся на прысутнасць у гэтым месцы такога „камісара". Далей, Тарашкевіч пісаў, што ў 1926 годзе ў Луцкевіча нарастала „reakcja na okres sowietofilski". Сёння гэта не здзіўляе, таму што ў тым годзе ў многіх беларускіх савецкіх часопісах паявіліся патрабаванні змагацца з „нацыянал-дэмакратамі". А ў кастрычніку 1926 года першы сакратар ЦК КП(б)Б Аляксандр Крыніцкі на X зʼездзе партыі Беларусі ўжо выразна фармуляваў, як „па-бальшавіцку" трэ знішчаць нацыянал-дэмакратаў. Што значыла „па-бальшавіцку" — толькі сёння мы дакладна даведаліся.

Несумненна, кіраўнікі Грамады таксама многае ведалі, прадбачвалі, да чаго ўсё гэта ідзе, і глядзелі з трывогай на атачэнне. Але ў тым перыядзе былі яны зусім запалонены руплівым павелічэннем грамадаўскага руху, працавалі дзень і ноч, ведаючы, што кшталтуюць гісторыю — бо Грамада мела вялікі ўплыў не толькі на беларускае сялянства ў Польшчы. Ідэі Грамады знайшлі яркае адлюстраванне ў беларускай публіцыстыцы і мастацкай літаратуры.

Дык вось, у 1926 годзе, працуючы ў грамадаўскіх газетах, Луцкевіч, як бачым, у дзейнасці гэтай арганізацыі іграў зусім неэпізадычную ролю. І больш таго, калі кіраўніцтва Грамады было арыштавана (студзень 1927), ён у кастрычніку 1927 надалей быў адным з першых грамадаўскіх публіцыстаў і дапамагаў правесці выбары да мясцовых уладаў. Аб гэтым пісалі, асабліва многа ў віленскіх газетах.

У тым жа 1927 годзе перад тым, як Луцкевіча арыштавалі, ён ужо ведаў, што восенню гэтага года адбыўся пленум ЦК КПЗБ, на якім па нацыянальнаму пытанню прынялі пастанову поўнасцю ў духу палітыкі КП(б)Б. Іменна тады В. Самойла ў газеце „Наша праца" апублікаваў адкрыты ліст (№ 7 ад 22.X.1927), у якім паведамляў, што „Выступае з усіх беларускіх таварыстваў". Я гавару тут пра паставу Самойлы невыпадкова. Думаю, што не іншыя былі адносіны да КПЗБ таксама і Луцкевіча. Адзін і другі не маглі пагадзіцца з палітыкай КПЗБ па нацыянальнаму пытанню; палітыкай, якая развівалася ў напрамку нігілізму ды

Беласточчыне і пра нашу годнасць. Віктар Швед зачытаў перад удзельнікамі спаткання свой верш, прысвечаны спецыяльна гэтай нагодзе.

На дзень сягоняшні ў бельскім ліцэі 400 вучняў, працуе ў ім 20 настаўнікаў. Школа жыве надзённым клопатам, усё яшчэ вядзецца пабудова вялікай спартыўнай залы. Папярэдні міністр нацыянальнай адукацыі абяцаў фінансавую дапамогу. Міністр змяніўся, абяцанка засталася, а ці будуць грошы? Удзельнікі з'езда выказваліся за тым, каб стварыць нейкае цяслейшае згуртаванне выпускнікоў і сябраў бельскага ліцэя, якія маглі б несці школе дзейсную дапамогу. Дапамога нашаму ліцэю неабходная, сказаў Юрка Буслові̇ч, адзін са старэйшых выпускнікоў. Мы адсюль выйшлі ў людзі, маем перад школай маральны доўг. Не ўсім жывецца багата, але дзеля школы грошай мы не павінны шкадаваць. Як кажуць у народзе, што ласка, але хай жа ваша ласка не будзе меншай за 20 тысяч.

З зацікаўленнем і ўсхваляваннем выслухалі ўдзельнікі з'езда міні-канцэрт бельскіх „Васілёчкаў" пад кіраўніцтвам Сяргея Лукашука, асабліва тыя, якіх лёс кінуў далёка ад Беласточчыны і якім нячаста даводзіцца пачуць беларускую песню. Беларускае слова прагучала таксама з вуснаў цяперашніх вучняў ліцэя, якія выступілі з паэтычным мантажом. Дарэчы сказаць, вучні бельскага ліцэя шмат парупіліся са сваімі настаўнікамі, каб з'езд адбыўся спраўна і арганізавана.

Вечарам сяброўскія гутаркі за чаем і кавай, пачастунак, успаміны, патанцоўка. Нагода, каб у крузе сяброў адзначыць прыкметы праміну́ўшага часу.

На другі дзень, у нядзелю, перад удзельнікамі з'езда выступіў гісторык Антон Міранові́ч з дакладам пра мінулае і сучасныя перспектывы Бельскай зямлі. Прысутнічалі прадстаўнікі мясцовых гарадскіх уладаў, разгарнулася дыскусія аб праблемах зямлі, адкуль мы родам.

Лучнасць са школай, у якой нас вучылі беларускай мове, лучнасць з зямлёю, на якой мы ўзрасталі — гэта лучнасць з нашай Айчынай. Іншай Айчыны ў нас няма.

Ян Максімюк
Фота аўтара

УЖО НАС АРМІЯ ЛЮДЗЕЙ

Удзельнікам III з'езда выпускнікоў і выхаванкаў Бельскага беларускага ліцэя імя Браніслава Тарашкевіча прысвячаю

Так многа нас, выпускнікоў,
Прыехала на наша свята.
Мінула сорак пяць гадоў,
Калі быў зроблены пачатак.

Маланкава імчыцца час
І хутка споўніцца паўвеку,
Калі тут навучаюць нас
Свядомым стацца чалавекам

Ужо нас армія людзей
Вялікая, каля трох тысяч.
З свядомасцю штораз слабей,
Мы ў польскім моры расплыліся.

Мы забываем свой народ
І дарагі куток вясковы.
І пастаянна, з году ў год,
Мы трацім словы роднай мовы.

Колькі ж у нас цалінных спраў,
Як працы шмат на роднай глебе!
Нам Тарашкевіч Браніслаў
Даў прыклад, як змагацца трэба.

Якія меры нам прыняць,
Ламаць якія перашкоды,
Каб стаў нас кожны шанаваць,
Каб мы лічыліся народам.

Віктар Швед

Перад удзельнікамі з'езда выступаюць „Васілёчкі".

З маёй званіцы

ЗБЯРОГ

Ведаеце, даражэнькія? Калі я гаспадарыў, любіў грошы складаць. Грошык да грошыка — і ўжо паўкошыка. А калі поўны будзе, тады і купіць штосьці можна. Добры быў тады час, ой добры. І ў цане ўсё было, і праца цанілася. Грош цану сваю меў. Толькі вось — час свае робіць. Яго не ашукаеш. Час непадкупны і не паўтараецца ў жыцці. Прыйшла пара, падаўся я на пенсію. Ну, думаю, адпачну, што-небудзь прыдбаю. Час і пенсію мець буду, і кароўку прадам. А грошыкаў жа не прап'ю! Буду складаць. Лепш будзе, калі на ашчадную кніжачку ўлажу... Так я і зрабіў. Прадаў кароўку. Падлічыў грошыкі — і ў горад. Колькі гэта будзе праз дзесятак год! Думаю, яшчэ два дзесяткі пацягну!

І цягну! Адно толькі выйшла не так. Калі палічыць грошы — маю іх, але ім грош цана! Прайшоў адзін дзесятак. Ад маёй кароўкі асталася, лічыць, адна вяроўка! Толькі вяроўкі грошы мае варты сталі! Добра, што я чалавек стрыманы. Каб які гарачы, дык далей не пацягнуў бы!

Падумаў я, падумаў, і вырашыў. Забяру грошы, куплю сабе гарэлкі і зраблю па кароўцы памінкі. Але гэтак я не зрабіў. Гарэлкі цяпер не купіш! Рашыў я ўнуку аддаць цэлую карову, але той скрываўся і праз зубы нешта прамармытаў. Як мала, дык мала. Але ўсё ж — гэта цэлая карова!

Не ведаю, хто тут не ў парадку — я, ці час?

Грош

не толькі, бо ўжо ў 1933 годзе кіраўнікі КПЗБ фактычна дапамаглі ў арышце ўсяго ў Заходняй Беларусі нацыянальнага беларускага актыву.

Падабаецца нам гэта ці не падабаецца, але ж бачым, што ў Луцкевіча было шмат прычын крытычна і недаверліва глядзець на ўсё, што звязвала беларускі рух з рухам камуністычным. А ў 1928 годзе тым болей не хацеў быць разам з тымі, хто ліквідаваў беларусізацыю Беларусі. Пра яго пазіцыю на судзе Грамады я пісала падрабязна. Гаварыла таксама і пра тое, як вельмі адмоўна адбілася гэта на беларускім руху. Не трэба было б паўтарацца, але ж мушу.

У згаданым нумары „ЛіМа" ў сваім артыкуле Уладзімір Калеснік пісаў, што Луцкевіч „памагаў пракурорам". Не ведаю, на чым ён абапірае такое абвінавачанне. Скажу, якімі матэрыяламі я карысталася. У цэнтральным архіве ЦК ПАРП ёсць архіў вядомага адваката Тэадора Дурача, дзе знаходзяцца друкаваныя Акты працэсу над Грамадою (ЦА ЦК ПАРП, № 105/1137). Тым часам Акты допытаў абвінавачаных пераховаюцца ў маларазборлівых машынопісах. Таму я старалася знайсці Акты следчага. І знайшла. І вось на адным пратаколе допыту Луцкевіча, ад 12.X.1927 (магчыма, што першага), які запісаў следчы Багдан Падоскі, хачу затрымацца даўжэй.

На пачатку — даныя анкетныя. У рубрыцы „Нацыянальнасць і дзяржаўнае падданства" беларус, Польшча. У рубрыцы „Веравызнанне" — няверуючы; „адукацыя" — вышэйшая. Далей: жанаты, двое дзяцей. Прафесія: літаратар, публіцыст, настаўнік. І яшчэ далей: „Jestem z przekonania marksistą i od 1903 roku do 1907 byłem członkiem Białoruskiej Socjalistycznej Hromady (BSH). Program zbliżony do PPS. Od tego czasu do żadnej partii i organizacji politycznej nie należałem. Jestem w jednakowym stopniu obcy ideologii II jak i III Międzynarodówki. Członkiem BWRH nie byłem i nigdy w pracach CK tego stronnictwa żadnego udziału nie brałem. Od 1906-go roku stale pracowałem w prasie białoruskiej o kierunku narodowo-radykalnym. Bardziej czynny udział brałem w robocie prasowej od 1922 r. Jestem od tego czasu stałym współpracownikiem czasopisma, którego redakcja znajdowała się przy ulicy Wileńskiej 12 m. 6. Prowadziłem dział kroniki literackiej. Czasami pisałem również artykuły wstępne. Redaktorem faktycznym tego pismo nie byłem. W 1922 r. był nim Łohinowicz, następnie — Szyło i Wójcik. Od 1925 roku do 1.IV.1927 redaktorzy się zmieniali. Nazwisk podać nie mogę. Twierdzę stanowczo, że oficjalni redaktorzy byli faktycznymi. Pismo nie miało stałego kolegium redakcyjnego i nigdy członkiem kolegium nie byłem. Za pracę pobierałem wynagrodzenie. Etyka dziennikarska nie pozwala mi wymienić nazwisk współpracowników tych czasopism. Twierdzę stanowczo, że nigdy na myśl mi nie przyszło, że prasa, z którą współpracowałem mogła otrzymać subsydie od partii komunistycznej, natomiast wiem, że otrzymywała od klubu poselskiego i kolonii białoruskiej w Ameryce. O politycznym cenzorze pierwszy raz słyszę. — podpis: A. Łuckiewicz".

Пратакол гэты я перапісваю з маіх занатовак, якія зрабіла ў Вільні (Дзяржаўны архіў, Акты суддзі Акругowага суда Стэфана Паўлюця ф. 129, ок. 2, справа 2362/XIII).

Можа хтосьці здзівіцца, што Луцкевіч на допыце называў трох рэдактараў. Але дзеля гэтага я і цытую гэты матэрыял, з якога выразна відаць, што ён следчаму нічога не сказаў, бо прозвішчы рэдактараў (і адначасна выдаўцоў) падаваліся ў газеце да публічнага ведама на яе апошняй старонцы. Затое супрацоўнікаў Луцкевіч не называў, прыкрываючыся „журналісцкай этыкай". А калі б увайшоў у падрабязнасці, вось толькі тады магло б выявіцца, якую аграмадную ролю ён сам іграў у газетах. Аб тым больш-менш усе ведалі.

З іншай занатоўкі (Акты судовыя Грамады: ЦА ЦК ПАРП, № 105/1135, старонкі 219—222, здаецца, выказванне пракурора) перапісваю: „Ці гэты антыбальшавік то шчыры камуніст, ці толькі з імі супрацоўнічае?".

(Заканчэнне ў наступным нумары).

КОЖНЫ З ІХ — ВАСІЛЁК

(Працяг са стар. 1)

шасць з іх нарадзілася ўжо ў шматнацыянальнай Амерыцы, тут яны вучыліся, атрымалі адукацыю, тут працуюць і маюць сваіх сяброў!... Але ж рэпетыравалі неміласэрна, бо і кіраўнічка іх, д-р Ала Орса-Рамана, была нязвыкла патрабавальным харэографам. Ехалі ж да беларусаў і не маглі паказацца абы-як. Няхай яны там ведаюць, што мы, хаця за акіянам, то свае танцы танцуем! Ды і песні спяваць таксама ўмеем.

Трэба было вам бачыць гэту моладзь праз некалькі дзён пасля прыезду, калі ўжо ўсе паспелі акліматызавацца. Вясёлыя, разбаўленыя, не надта перанятыя павагай хвілі. Свае сустрэліся са сваімі!

Найвесялейшым з усіх аказаўся, бадай, Юрка Кіпель, хаця ў сваім штодзённым прафесійным жыцці мае дачыненне з хворымі дзецьмі, бо ўжо 4 гады працуе лекарам-педыятрам. Па-беларуску гаворыць цудоўна. На пачатку, праўда, занадта часта ўжываў гэта англійскае „шёр“, але пасля, відаць, зразумеў, што беларус без гэтага слова можа абыйсціся дасканала, і стаў выкарыстоўваць яго значна радзей. Юрка Кіпель меў добры „экіпаж“: прыехала таксама яго сястра Алеся, якая таксама цудоўна гаварыла па-беларуску (Алеся — адвакат, і ў групе жартавалі, што ў выпадку чагосьці там маем вось свайго адваката), і Юркава нарачоная, амерыканка італьянскага паходжання Лоран — і яна прабавала гаварыць па-беларуску.

Пра многіх з прыехаўшых нам даводзілася чуць і раней. Вось хаця б Вера Бартуль. Дагэтуль чытачам „Нівы“ яна была знаёма як нястомная збіральніца фінансавых сродкаў на Беларускі музей, які шпаркімі тэмпамі будуецца ў Гайнаўцы. Цяпер высветлілася, што побач з Алай Орса-Рамана, якая кіруе гуртком і адказвае за харэаграфію, Вера Бартуль гэта яшчэ як бы другая кіраўнічка „Васілька“. Справа ў тым, што Вера займаецца строямі для калектыву. Яна вышукоўвае адпаведныя матэрыялы, з якіх можна было б зрабіць касцюмы, афармляе іх, умее таксама добра вышываць. Ну, што ж, ёй і козыр у рукі: доўгі час была яна мадэлькай, але і пазней увесь час працавала ў галіне моды.

Вера Бартуль прыехала ў Польшчу не адна, а з дачкой Аняй. Прыгажуня Аня (на 1 стар. танцуе першая справа) — стаматолаг, мае прыватны кабінет. І ў маці, і ў дачкі былі па-майстэрску вышываныя „сямейныя“ блузкі.

На Беласточчыну прыехала 20 асоб з нью-йоркскага гуртка „Васілёк“. Усе ўдзельнікі (апрача Пятра і Дароты Рыжых, якія ў Злучаныя Штаты пераехалі з бацькамі ўсяго 5 гадоў таму назад з Памор'я, ды Юркавай італьянкі) гавораць добра па-беларуску. Розніца ў веравызнаннях не стварае ў групе найменшых канфліктаў. Усе ў асноўным жывуць у Нью-Йорку, або ў крайнім выпадку ў Нью-Джэрсі. Гэта — цвет маладой беларускай інтэлігенцыі ў Амерыцы.

[illegible] лічачы кіраўнікоў калектыву, найбольш сталым сярод моладзі быў 36-гадовы Юрка Азарка, старшыня Арганізацыі беларуска-амерыканскай моладзі. Прыехаў сюды з жонкай Нонай і найчасцей танцаваў з ёй у пары. Юрка працуе інжынерам у прыватнай фірме. З гонарам падкрэслівае, што на свае 12 год працы ўжо 10 гадоў працуе над праектам рэканструкцыі Манхатанскага вісячага маста. Жонка яго, калі не памыляюся, мае мастацкую адукацыю і працуе дызайнерам, афармляе памяшканні.

Інжынераў у групе ёсць некалькі. А вось Вера Запруднік, знакамітая танцаўшчыца, — бізнесменка. Ды і сыны Алы Орса-Рамана, якія прыехалі ў Польшчу разам з ёю, вучацца — адзін у камерцыйнай школе (Паўлік), другі — у гандлёвай (Коля). Не пайшлі ў навуку па бацьках, „будуць рабіць грошы“, кажа іх маці. Аднак жа Коля Рамана ўжо цяпер маме паабяцаў, што першыя зробленыя грошы прызначыць ён на беларускія справы! А Паўлік дык страшэнна на мяне абразіўся, калі я жартаўліва назвала яго „італьянцам“. Цёмненькі ж ён такі! І з такім абурэннем і амаль слязьмі ў вачах ён мне адказаў: „Я — беларус!“.

Паўлінка Сурвіла на працягу ўсяго побыту амерыканскай моладзі на Беласточчыне верна працавала пры фотаапаратах і камерах, каб утрываліць іх візіт на плёнцы. Часамі іншыя займалі яе месца. І мы ў „Ніве“ таксама выкарысталі некаторыя яе здымкі, а тыя здымкі з яе плёнкі ілюструюць і сённяшні наш матэрыял. Паўлінка вучыцца ў Мічыганскім універсітэце і збіраецца стаць этнамузыкаведам. Яе дыпломная пра-

Перад выступленнем.

Мікола Іваноў

ДА ГІСТОРЫІ СТАЛІНІЗМУ НА БЕЛАРУСІ

(Працяг са стар. 3)

далі вельмі скептычна. Менавіта таму, відаць, яны амаль аднагалосна падтрымалі рашэнне У. Леніна прызначыць Сталіна на вельмі важную, але другарадную пасаду генеральнага сакратара партыі. На думку Леніна і іншых кіраўнікоў партыі, Сталін амаль ідэальна падыходзіў да выканання функцый кіраўніка цэнтральным партыйным апаратам. Пасада гэтая не патрабавала высокай марксісцка-ленінскай тэарэтычнай падрыхтоўкі. Наіўнасць вядучых бальшавіцкіх кіраўнікоў заключалася ў тым, што яны не змаглі ўсвядоміць сабе надыход новага этапу ў іх рэвалюцыйнай дзейнасці: скончылася эра панавання ідэй, настаў час, калі гісторыю пачаў рабіць новы народжаны рэвалюцыяй клас партыйных функцыянераў. Сталін з яго таталітарна-ўзурпатарскімі канцэпцыямі з'яўляўся найбольш паслядоўным і поўным выразнікам інтарэсаў гэтага класа. „Рэвалюцыя пажырае сваіх дзяцей“ — гэтая крылатая фраза часоў Вялікай французскай рэвалюцыі не гучала, на жаль, папярэджваннем для найбліжэйшых паплечнікаў Леніна.

Сталін зрабіў стаўку на маладых, перапоўненых палітычнымі амбіцыямі і не вельмі разумеючых ідэалагічна-тэарэтычныя тонкасці марксізму партыйных працаўнікоў. Пачатковая службовая падпарадкаванасць іх Сталіну даволі хутка дзякуючы яго спраўнай „макіявелінскай“ тактыцы перарасла ў цалкавітую адданасць лідэру, у гатоўнасць выконваць усе яго нават самыя злачынныя распараджэнні. Сталін зрабіў з іх не фанатыкаў ідэі, а фанатыкаў у выкананні яго асабістай волі, ён зрабіў іх сваімі духоўнымі рабамі.

Парадаксальна, але тактыка Сталіна ў галіне нацыянальнай палітыкі была вельмі падобная. Ён зрабіў стаўку на выкарыстанне ў сваіх мэтах маладых народаў, якія яшчэ не сфарміраваліся ў якасці выразнага нацыянальнага адзінства, не маючых багатых нацыянальных традыцый, альбо абргунтаваных гістарычна і палітычна сепаратысцкіх тэндэнцый. Менавіта на гэткіх нацыянальных групах ён мог бэз засцярог праводзіць эксперыменты ў галіне нацыянальнай палітыкі. Псеўдадэмакратычныя ўступкі тыпу „карэнізацыі“ ў гэтым выпадку не маглі канкрэтна пагражаць працэсу будовы таталітарнай сістэмы, якая ўвайшла ў гісторыю пад назвай сталінізму. Беларусы ў гэтым выпадку як найбольш падыходзілі да ролі падданаследнага труса. І Сталін без хістанняў вызначыў ім гэтую ролю.

Ці існагалі нейкія спецыфічныя адносіны Сталіна да беларускага пытання? Удумаемся ў сухі без каментара пералік фактаў:

— Сталін адыграў рашаючую ролю ў абвяшчэнні Беларускай ССР 1 студзеня 1919 года. Менавіта ён па даручэнню Леніна кінуў на вагу ўвесь свой аўтарытэт Народнага камісара па справах нацыянальнасцяў каб зламаць супраціўленне ў гэтым пытанні камуністычна-інтэрнацыяналістычнага кіраўніцтва Заходняй вобласці. Аб тым, наколькі востра ўспрымаў Сталін праблему абвяшчэння БССР, сведчыць яго рэдакцыйны артыкул у „Известиях“ 9 лютага 1919 г. У ім абвяшчэнне БССР Сталін разглядае ў якасці адной з найважнейшых завaёў нацыянальнай палітыкі Савецкай улады.[1]

— Беларусізацыя 20-х гадоў у рэспубліцы таксама ажыццяўлялася пад непасрэдным наглядам і пры актыўным удзеле самога Сталіна. Ён не толькі пільна сачыў за гэтым працэсам, але і быў ініцыятарам шмат якіх мерапрыемстваў. Беларусізацыя для яго стала своеасаблівай „лакмусавай паперкай“ поспехаў усёй яго нацыянальнай палітыкі. Зыходзіў ён з даволі простага разліку: калі нават беларусаў з дапамогай мэтанакіраванай нацыянальнай палітыкі можна абудзіць да свядомага, але падпарадкаванага партыі нацыянальнага жыцця, дык і ў далейшым для яговых маніпуляванняў у галіне нацыянальных адносін не можа быць межаў. Толькі наступным разам гэтыя маніпуляцыі павінны быць накіраваны не ў бок дэ-

ца будзе па беларускай народнай музыцы.

Вытанцаваўся „Васілёк“ у нас. Далікатна і па-майстэрску выкананыя ім беларускія народныя танцы „Полька Янка“, „Вянок“, жартоўны танец-гульня „Шапкі“ ды і іншыя танцы будзілі спачатку здзіўленне, што танцуюць іх амерыканцы, а пасля — захапленне. Спадабаўся „Васілёк“ на Беласточчыне. Хочацца верыць, што і ў іх аб пабыце ў нас засталіся някепскія ўражанні, хаця мо і не ўсё выйшла так, як хацелася б. Усё ж убачылі яны зблізка, як і чым жывуць тутэйшыя беларусы, як святкуюць Купалле бэгэкатоўцы ў Белавежы і басаўцы ў Супраслі. Пазнаёміліся з бельскімі „Васілёчкамі“ і былі на фэсце ў Гайнаўцы. Сустрэліся з вучнямі Беларускіх ліцэяў у Бельску і Гайнаўцы і выступілі ў Дзяржаўнай філармоніі ды на Свяце беларускай песні ў Беластоку.

Цяпер мараць пра паездку ў Мінск, на Беларусь, і каб абавязкова там выступіць. Мары гэтыя пачынаюць набіраць рэальных кшталтаў, а д-р Ала Орса-Рамана непакоіцца: „Яны ж там маюць такія добрыя калектывы, лепшыя ад нашага...“

Думаю, што справа тут не ў тым, хто лепшы, а хто горшы. Справа тут мае аспект намнога шырэйшы.

Развіталіся нашы мілыя госці з Беластоцкай зямлёю. А я ўспамінаю іх і думаю, што не было вось сярод іх ніводнага чалавека, які б насіў нейкае хітрае амерыканскае імя, такое хаця б, якое часта даюць беластоцкія беларусы сваім дзецям. Не было сярод іх Патрыцый, Анджэлак, Робертаў, хаця такое імя, магчыма, набілітавала б іх у Амерыцы.

Без комплексаў носяць яны мілагучныя беларускія імёны Алеся, Паўлінка, Аня, Вера, Галя, Нона, Юрка, Коля, Павел, Віктар. Такія імёны далі ім бацькі, бо хацелі, каб дзеці іх засталіся беларусамі, — і беларусамі яны выраслі. „Люблю цябе за тое, што гаворыш так, як мая маці“, — сказаў мне на развітанне Юрка Азарка.

А я, калі так глядзела на маладых амерыканцаў і бачыла, як іх звінныя постаці віруюць у „Лявонісе“, і чула, як яны, народжаныя за тысячы кіламетраў ад радзімы бацькоў і дзядоў, гамоняць між сабою па-беларуску, уяўляла мімволі, што гэтыя хлопцы і дзяўчаты — цудоўны букет беларускіх кветак, якія прыпаднеслі нам амерыканскія беларусы, і кожны з іх — васілёк, крышынка далёкай прывабнай айчыны, якая назаўсёды пакінула ў іх часцінку свайго блакіту.

Ала Чачуга

Фота Янкі Целушэцкага і амерыканскай моладзі

макратызацыі, а наадварот. Аб падобных настроях Сталіна выразна сведчыць урывак з яго выступлення па нацыянальнаму пытанню на X з'ездзе РКП(б). „Я тут маю запіску, — гаварыў ён, — што мы, камуністы, штучна насаджаем беларускую нацыянальнасць. Гэта памылковы пагляд, таму што беларуская нацыя існуе. Яна мае сваю мову, адметную ад рускай. У сувязі з гэтым узняць культуру беларускага народа можна толькі на яго роднай мове. Гэткія галасы гадоў пяць таму назад гучалі і аб Украіне, аб украінскай нацыі. Гаварылася, што украінская рэспубліка і украінская нацыя — выдумка немцаў. А між тым ясна, што украінская нацыя існуе і развіццё яе культуры з'яўляецца абавязковым для камуністаў. Нельга ісці супроць гісторыі. Зразумела, што пакуль што ў гарадах Украіны пераважаюць рускія элементы, дык з часам гэтыя гарады будуць непазбежна украінізаваныя. Гадоў сорак таму і Рыга з'яўляла сабой нямецкі горад, аднак у сувязі з тым, што гарады растуць за кошт вёсак, а вёска з'яўляецца перахавальніцай нацыянальнасці, дык зараз Рыга — гэта чыста латышскі горад. Гадоў пяцьдзесят таму ўсе гарады Венгрыі мелі нямецкі характар, а зараз яны мадзьярызаваныя. Тое самае будзе і з Беларуссю, у гарадах якой пакуль што пераважаюць небеларусы.“ [2]

Спецыяльную ўвагу прысвяціў Сталін беларусам і ў гады свайго жудаснага тэрору. Беларусы нароўні з украінцамі панеслі выключныя ахвяры ў гэты час, якія на думку шмат каго з навукоўцаў (у тым ліку і адкрыўцы „Курапат“ Зянона Пазняка) можна ахарактарызаваць у якасці выніку палітыкі антыбеларускага генацыду. Беларускія ахвяры ад сталінізму можна без перабольшвання параўнаць з ахвярамі, якія беларускі народ панёс ад фашызму. Фашызм і сталінізм, гэтыя два жудасныя з'явішчы XX стагоддзя, вельмі падобна, калі не сказаць аднолькава трагічна, запісаліся ў гісторыі беларускага народа.

У гады тэрору амаль цалкам была знішчана беларуская нацыянальная інтэлігенцыя, якая так і не здолела па сапраўднаму нарадзіцца. Часу не хапіла. Перыяд яе фармавання ў 20-я гады не ахапіў жыцця нават аднаго пакалення. Не паспеўшую памацнець маладыя парасткі вырвалі з коранем і бязлітасна знішчылі.

Галоўны змест сталінскага „раманса“ з беларусамі палягае на тым, што „бацьку народаў“ удалося на прыкладзе нашага народа даказаць нібыта дзейнасць яго маніпуляцый у галіне нацыянальнай палітыкі. Сталін мог у асяроддзі сваіх паплечнікаў ганарыцца тым, што пад яго кіраўніцтвам партыя была здольная да кардынальнай змены кірункаў і варункаў развіцця паасобных нацый і дастасавання гэтага развіцця да патрэб таталітарнай дзяржавы. Дэмакратычныя ўступкі нашаму народу, якія праявіліся ў форме беларусізацыі, былі нічым іншым, як толькі замаскіраванай падрыхтоўкай новай хвалі тэрору. Тэрор паставіў беларусаў на грань біялагічнага знішчэння.

Злачынныя эксперыменты на жывым целе беларускага народа паставілі яго ў сітуацыю нацыі, якая паволі знікае з палітычнай карты свету. Шмат хто нават пагаварваў аб прымусовым урастанні беларусаў у „новую гістарычную супольнасць“ — савецкі народ. Беларусы па Сталіну павінны былі першымі далучыцца да рускіх у якасці непарыўнай часткі гэтай новай супольнасці людзей. Гісторыя, аднак, абвяргла грубыя разлікі тырана. Сучаснае беларускае адраджэнне — выразны доказ банкруцтва гэтай злачыннай ідэі.

(Працяг праз тыдзень)

ТАК БЫВАЕ...

БЕГ

Мірон спяшаўся з працы дадому. Хацеў паспець на гарадскі аўтобус. У Мірона, як у кожнага чалавека, былі свае справы. Вось сёння жонка пойдзе да працы на другую змену, а ўнукі застануцца адны — дачка і зяць яшчэ працуюць. Трохгадовы Валодзька і пяцігадовая Эмілька будуць плакаць, калі дзед не вернецца на час. Думаючы аб іх, дзеду рабілася весялей на душы.

Мірон мінаў жанчыну з каляскай. Агляну́ўся і ўгледзеў, што едзе „яго“ МПК. Мужчына заспяшаўся. Насустрач аўтобусу ехаў малы „фіат“. Як толькі два самаходы зраўняліся з сабой, здарылася нешта неверагоднае: адарвалася кола ў малога „фіата“. Самаход ударыў у дрэва. Кола паляцела і трапіла Мірону ў лоб. Мірон упаў, нежывы.

— Мой Божа, — паківаў галавой лекар, які прыбыў са „скорай“ дапамогай, — каб ты, чалавеча, ведаў, што бяжыш па ўласную смерць, напэўна пачакаў бы другога аўтобуса...

Аўрора

ЧОРТ І ЯЎРЭЙ

У той жа Ласінцы, аб якой успаміналася ўжо папярэднім разам і раней, жыў яўрэй. Да вайны іх было многа ў нашых ваколіцах. Трымалі крамы, карчмы, займаліся рамесніцтвам. Гэты быў гандляром. І вось аднойчы вяртаўся ён дарогаю з Катлоўкі ў Ласінку, прыкупіўшы ў сялян з навакольных вёсак тавару. Была позняя восень, дарогі размоклыя. Жалязняк глыбока ўрэзваўся ў балоцістую дарогу, і конь, напружваючы ўсе сілы, ледзь яго выцягваў. Вечарэла. Восенню цямнее вельмі хутка. Яўрэй, змучаны цэладзённым падарожжам, падрэмліваў, конь то ішоў, то прыставаў. Раптам конь зафыркаў і падаў назад. Чалавек ад раптоўнага тармажэння падняў галаву і ў тым часе з рову дайшло авечае бляянне. Зняў свяцілку, заматаў за клямцу лейчыну і зыйшоў у пабочную дарогі. Конь, не чуючы панукавання і пасвіствання пугі, затрымаўся, рады адпачынку. Яўрэй, разганяючы агеньчыкам ліхтара змрок, узіраўся ў пабочыну, аж згледзеў там барана, які выцягнуўся ў рове і ляніва ляжаў, нават і не думаючы ўцякаць. Тлусты, выпасены. Памацаў за воўну — даўжэзная, не стрыжаная летам. Заіскрыліся ў яўрэя вочы ад такога дармовага шчасця. Разглянуўся па баках, вакол было ціха.

— Мабыць, нехта з торгу вяртаўся выпіўшы і не згледзеў, калі жывёліна выскачыла з воза, — падумаў чалавек.

Пашукаў у кельні вяроўкі, каб звязаць барану ногі. Яўрэя здзівіла толькі адно — надта ж лёгкі паказаўся яму як на сваю велічыню. Палажыў яго ззаду ў кельню, падсунуў сена ды свіснуў радасна на каня. А сам у думках прыбытак на грошы пералічваў. Конь, які пачаткова імкліва рвануў воз, крыху адпачыўшы, раптам пачаў запавольваць. Воз ішоў штораз цяжэй. Яўрэя гэта здзівіла. Падумаў, што можа нешта ў колы ўлезла і пачало яго тармазіць. Агледзеў усе чатыры, але нічога там не было. Воз, аднак, выразна ішоў штораз павальней. Зір за сябе яўрэй, памацаў рукою там, дзе ляжаў баран, і аж валасы дуба сталі. Баран ужо займаў амаль увесь воз. Аставалася толькі кавалачак вольнага месца, дзе чалавек сядзеў. Увачавідкі разросся.

— Няйначай нячыстая сіла, — падумаў ён перапалохана.

Хацеў ужо з воза саскочыць і ў поле ўцякаць, але каня шкада зрабілася. І тавару крыху прыкупленага было. І прыпомніў ён тады, што хрысціяне крыжам усякае зло адганяюць. А баран быццам бы насмейваўся з яго, неяк дзіўна паблейваў і ўсё рос. Конь ужо нават і з месца скранцца не мог. Але як тут перахрысціцца, калі яўрэй не ўмее, бо ў крыж не верыць. Пераламаў ён тады пужарне на дзве часткі, злажыў іх на знак крыжа і кінуў на барана, гаворачы дрыжачым голасам:

— Баран, баран, маеш табе крыж на дарогу!

Павеяла ветрам, баран раптам пачаў рабіцца ўсё меншы ды меншы, пакуль зусім з пасвістам не прапаў. Так яно ўжо ў жыцці ёсць — калі прыдзе трывога, то і яўрэй да Бога.

Міхась Шаховіч

ПІРАЖКІ З ФАРШАМ З МОРКВЫ

Зрабіць цеста з мукі, вады і яек. Раскатаць блін таўшчынёю ў паўпальца, змазаць яго топленым маслам, скруціць у рулет, парэзаць на кружкі таўшчынёю пальца, кружок раскатаць і зрабіць піражкі з фаршам з морквы.

Фарш робім наступным чынам: чысцім моркву і варым яе ў мясным булёне. Тады моркву трэба дробна пасячы, перамяшаць з пасечанымі крутымі яйкамі і маслам, пасаліць.

На цеста трэба узяць: 1 кг мукі, 3 яйкі, 250 грамаў растопленага масла, ваду (паводле патрэбы). На фарш: 5—6 морквін, 3 яйкі, 100 г масла.

МАРЫНАВАНЫЯ БУРАКІ

Узяць буракі з вельмі насычаным чырвоным колерам, памыць іх шчоткай, не знімаючы скуркі і не абразаючы хвосцікаў, укінуць у кіпецень, зварыць і астудзіць. Тады буракі ачысціць, нарэзаць скрылёчкамі, палажыць у слоік і заліць астуджаным марынадам. Слоік накрыць пергаментнай паперай, завязаць і захоўваць у сухім памяшканні.

Марынад падрыхтоўваем наступным чынам. У каструльку ўліваем вінны воцат, ваду, дадаем цукар, соль, пахучы або чорны перац, гваздзіку, лаўровы лісток. Усё закіпяціць, а пасля астудзіць.

На 1 кг буракоў бярэм: 2,5 шклянкі віннага воцату, 2,5 шклянкі вады, лыжку солі, 10 зярнят перцу, 6 гваздзік, 2 лаўровыя лісткі, цукар па смаку.

МАЛОЧНЫ СУП З МОРКВАЙ

Ачышчаную і памытую моркву нарэзаць на скрылёчкі, палажыць у каструльку, даліць 1/4 шклянкі вады, дадаць масла, соль і цукар і тушыць 10 мінут. Тады ўсыпаць рыс, заліць пяццю шклянкамі вады, накрыць каструльку і варыць 40—50 мінут, пасля чаго разам з адварам працерці праз сіта. Атрыманае пюрэ развесці гарачым малаком і пасаліць па смаку. Перад падачай на стол суп запраўляць маслам. Падаваць з грэнкамі. Суп можна падрыхтоўваць на адным малацэ.

На 5—6 морквін бярэм: паўшклянкі рысу, паўтары лыжкі масла, шклянку малака, соль і цукар па смаку.

Гаспадыня

Дарагое Сэрцайка!

Доўга я шукаў свайго шчасця. Меў нямала дзяўчат, якія мне падабаліся больш ці менш, але не было дагэтуль такой, якую б я пакахаў без памяці. Адна дзяўчына, з якой я сустракаўся больш года, нават нарадзіла маё дзіця. Меркаваў спачатку з ёю ажаніцца, але пасля ўсё неяк развеялася, пачуццё пераўтварылася ў нянавісць, і так засталася яна адна, а я плачу аліменты. Праўда, здарылася гэта гадоў пяць таму назад, і я ўсё думаў, што яшчэ ажанюся з ёю, калі не спаткаю свайго вялікага кахання. Але вось жа здарылася так, што ў сваім 35-гадовым жыцці я сустрэў дзяўчыну, у параўнанні з якой памерклі ўсе мае ранейшыя сімпатыі і знаёмыя.

Дзяўчына была высокая, шчуплая, чарнявая. Была не толькі прыгожая, умела быць сябрам і ў бядзе і ў радасці. Закахаўся я без памяці. Ужо вось мінае паўгода, як мы жывем разам, і ў бліжэйшыя месяцы намерваліся ўзяць шлюб.

І было лета, і было цудоўна. Мы паехалі з Галінкай адпачыць у Гданьск. Была цудоўная пагода, калі мы вярталіся маім самаходам дахаты. Я быў шчаслівы ад кахання. Усе дрэвы ўсміхаліся мне насустрач. Думаю, што тое ж адчувала і Галінка. Яна адшпіліла рамні і прытулілася да мяне, ад часу да часу цалавала мяне па шыі. Неспадзявана я ўбачыў наперадзе круты паварот, спрабаваў затармазіць. Самаход вылецеў на сярэдзіну дарогі і стукнуўся з самаходам, які ехаў насупраць, з другога боку. Калі б Галінка была прышпіленая рамянямі, нічога з ёй не здарылася б. Але ж вось дзверцы ў маёй машыны адчыніліся з яе боку, і яна выпала на дарогу, проста пад колы грузавіка, які імчаўся за намі. Мне амаль нічога не сталася, а яе, непрытомную, забралі ў бальніцу.

Дарагое Сэрцайка! Здарылася горшае ад смерці. Маё жыццё скончылася. І скончылася не таму, што мая дзяўчына загінула. Галінка жыве, але яна страшэнна паранена, мае пераламаны хрыбет. Яна яшчэ нічога не ведае, але мне сказалі, што яна ніколі ў жыцці не стане на ўласныя ногі. Калі неяк выйдзе, то ў лепшым выпадку чакае яе інвалідская каляска. Але я яе кахаю і такую. І гатоў жаніцца з ёю ў любы момант.

Дарагое Сэрцайка! Не таму пішу табе, каб запытацца, ці варта жаніцца з ёю, а проста таму, можа, што хачу перад некім выплакацца. Я ж ведаю, што ўсё гэта здарылася па маёй віне, і гэта найбольш мяне мучыць, не дае спакою. Я не магу знайсці сабе месца, не магу жыць, калі падумаю, што яна праз мяне не будзе хадзіць. Павер мне, Сэрцайка, што я не кіруюся ні нейкай там літасцю ці абавязкам, а толькі вялікім, бясконцым каханнем да маёй найдаражэйшай дзяўчыны... Хачу быць я ёю да канца нашых дзён.

Павел

Павел! Тое, што здарылася і што перажываеш ты ў даны момант, настолькі страшнае, што нават цяжка сабе ўявіць. Сапраўды, якое ж гэта жыццё для чалавека, які толькі што быў малады, здаровы і шчаслівы, а вось цяпер апынуўся на калясцы. Разумею твой боль і пачуццё віны, але ж і Галінка тут крыху завініла. Усё ж такі, каб была не адшпільвала рамнёў і дазволіла табе спакойна весці машыну, магло б наогул не быць ніякага выпадку, а ўжо напэўна не вывалілася б яна з машыны. Так што, лічы, вінаваты вы абое. Цяпер застаецца толькі пагадзіцца з лёсам і прыняць жыццё такім, якім яно ёсць. Лічы, што ты сваё ўжо адгуляў. І цяпер наступілі тыя горшыя дні. У жыцці ж ніколі не бывае так, каб уся жыццёвая дарога была выслана ружамі: раз на возе, раз пад возам, кажа жыццёвая мудрасць. Думаю, што ажаніцца заўсёды варта, калі засталася хоць нейкая кропля кахання. Веру табе, што гэта горшае, чым смерць, аднак жа жыццё бывае мацнейшае за смерць. І калі яно чалавеку дадзена, значыць пражыць яго трэба.

Сэрцайка

Астроне! Мне прыснілася, што я прыйшла да сяброўкі, на яе кватэру. Высветлілася, што кватэра якраз па рамонце. Усе пакоі памаляваныя, усюды новая мэбля. Кватэра выглядае вельмі прыгожа.

Тады я пераходжу на кухню, і тут выгляд кухні намнога горшы. Праўда, кухня, відаць, была рамантавана, але тут зусім няма мэблі. Тут неяк дзіўна пуста. На сценках ляжыць пліта, у адным месцы яна палопалася. І сніцца мне далей, што я выйшла з гэтай кватэры і пайшла дахаты. Што можа абазначаць мой сон?

Аля

Аля! Усё ж такі твой сон няпэўны. Абазначае нейкую цяжкую працу наперамен з дробнымі клопатамі. Раз будзе лепш, другі раз — горш.

А мне, Астроне, прыснілася заўчора сваячка. Быццам бы я была ў яе ў гасцях. Сон быў нейкі трывожны, у другой палове гэтага сну я бачу сябе ў нейкай чорнай пелярыне.

Я падумала, прачнуўшыся, што гэты сон мой будзе кепскі. І сапраўды. Вечарам мне наказалі, што цяжка захварэла мая цётка. Пэўна, гэта ўжо мой сон спраўдзіўся.

Вера

Што датычыцца сну Веры, дык сапраўды, гэтая чорная пелярына магла прысніцца на цётчыну хваробу.

Астрон

Зорка
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Андрэй Выдмінскі

Пошукі

(Урывак з яшчэ не надрукаванай кнігі „Як я адкрыў Амерыку“. Падзеі адбываюцца на Мазурах некалькі дзесяткаў гадоў назад.)

— Хольдзі няма з самага ранку, — Экі сказаў такім голасам, быццам убачыў чорта на ровары.

— Цёткі Сапарыхі няма ўжо некалькі тыдняў, — пацiснуў я плячыма, не бачачы ў зніknенні Хольдзі нічога асаблівага.

Мне самому таксама часта здаралася знікаць з самага ранку з дому і нічога не здарылася. Хіба што тата будзе злы і тады чапляецца без усялякай прычыны.

Экі не звярнуў на гэта ніякай увагі.

— Мае мама і тата ўсюды яго шукалі. Па ўсёй вёсцы распытвалі! Ніхто не ведае, дзе гэты хлапец! Ведаеш? Можа ён ужо дзе мёртвы?

— Аб чым ты гаворыш? Гэта ж твой брат! Як ты можаш наогул так думаць?

— А што, як яго ўжо няма!... Мама ўсё плача і плача.

— А тата?

— Міттагэсен... Ну, тата, цяпер есць...

— Ведаю, аб чым ты гаворыш, — перапыніў я яго. Дзядзька навучыў мяне трохі па-нямецку яшчэ зімою.

(Працяг на стар. 10)

Максім Танк

ЛІСЦЕ КАШТАНАЎ

За шэрым схіленым парканам
Скрыпіць пясок сырых дарог,
Спадае медны ліст каштанаў
На жоўты стоптаны мурог.

Ідзеш, яго рукамі ловіш,
Злавіўшы, пусціш, хай ляціць,
Зноў не шумець яму ў дуброве,
Вясенніх шолахаў не піць.

І сумаваць яшчэ так рана,
Калі ўдаль маніць сцежак гладзь,
Калі на шум лясны ў тумане
Умееш песняй адказаць.

Калі так хочацца смяяцца,
Што бачыш ты і чуеш ты,
Як ціха сыплюцца праз пальцы
Каштанаў звонкія лісты.

Квінтэт з Орлі. Удзельніцы конкурсу „Беларуская песня 89“ для школьнікаў. Фота Я. Чэрнякевіч.

Дзякуем за падарунак

Неяк аднойчы ў рэдакцыю зайшоў наш даўні сябар і карэспандэнт дзядзька Эдвард Шчасновіч з вёскі Шчасновічы, што каля Бабікаў. На гэты раз дзядзька прынёс „Зорцы“ падарунак, тры вельмі старыя кніжкі для дзяцей.

— Гэта кніжкі яшчэ з мінулага стагоддзя, — сказаў дзядзька Эдвард. — Яны ўжо моцна зачытаны, а я не вельмі і памятаю, ад якога часу яны ў нашай хаце. Вазьміце. Можа нейкае цікавае апавяданне надрукуеце нашым дзецям. Няхай прачытаюць.

Кніжкі аказаліся сапраўды вельмі даўнімі. Шмат яны прайшлі ў сваім жыцці. Звеадалі і долю і нядолю. Але нарэшце трапілі ў добрыя, дбайныя рукі. На кніжках ужо няма арыгінальных вокладак, а ў адной з іх — нават першых старонак. Але кніжкі старанна аднаўлены, з саматробнымі новымі (можа, зробленымі яшчэ перад вайною) вокладкамі, падклееныя ў шматлікіх месцах. Так што кніжкі можна нармальна прачытаць. Адна з іх — „Сказки для детей“ Н. Гарына, выдадзеная ў С. — Пецярбургу ў 1909 годзе. Другая — „Стилистические задачи для низших и средних классов“, выдадзеная таксама ў С. — Пецярбургу ў 1899 годзе. А трэцяя кніжка — з малюнкамі, з вельмі прыгожымі ініцыяламі на пачатку кожнага раздзела аказалася казкамі братоў Грым. Цяпер ужо вядомыя і вельмі папулярныя казкі напісаны ў кніжцы яшчэ па старым рускім правапісе, з ерамі і яцямі. А сярод казак такія вядомыя, як „Воўк і сямёра казлянятак“, „Браток і сястрычка“, „Чырвоная шапачка“, „Залатагалоўка“ і шмат іншых.

Дзякуем Эдварду Шчасновічу за падарунак і прапануем з гэтай старой кніжкі ў перакладзе на беларускую мову казку „Залатагалоўка“.

Браты Грым

Залатагалоўка

КАЗКА

Жыла-была на свеце адна маленькая дзяўчынка. Звалі яе Залатагалоўка, таму што ў яе былі цудоўныя залатыя валасы.

Аднойчы пайшла Залатагалоўка ў лес ды неяк не заўважыла, што заблудзілася. Пачала шукаць дарогі дадому, так і не знайшла, а замест гэтага натknулася раптам на нейкую хатку. Глядзіць, дзверы адчынены, заглянула ў сярэдзіну — нікога няма. Яна і ўвайшла.

А ў гэтай хатцы жылі тры мядзведзі. Адзін мядзведзь — тата, звалі яго Міхайла. Ён быў вялікі і кудлаты. Другая — мядзведзіха. Яна была трошкі меншай і звалі яе Настасся. Трэці быў маленькі мядзведзік, і звалі яго Міхаська.

Мядзведзяў не было дома. Яны пайшлі ў лес.

У хатцы было два пакоі: адзін — сталовы, другі — спальня.

Дзяўчынка ўвайшла ў сталовы пакой і ўбачыла на стале тры міскі са стравою. Першая міска, вельмі вялікая, была Міхайлава, другая міска, трошкі меншая — Настассіна, а трэцяя, маленькая сіняя місачка — была Міхаськава. Каля кожнай міскі ляжалі лыжкі — большая, сярэдняя і маленькая.

Дзяўчынка ўзяла самую вялікую лыжку і пасёрбала стравы з самай вялікай міскі; потым узяла сярэднюю лыжку і пасёрбала з сярэдняй міскі; потым узяла маленькую лыжачку і пасёрбала з маленькай місачкі. І Міхаськава страва здалася ёй найсмачнейшай.

Дзяўчынка захацела сесці і ўбачыла ля стала тры крэслы: адно вялікае, Міхайлава, другое меншае — Настассіна і трэ-

(Працяг на стар. 10)

Вершы Віктара Шведа

ЛАГІЧНЫ АДКАЗ

— На ўроку маем гонар
Паслухаць, што Валодзя
Раскажа пра вучоных
З мінулага стагоддзя.

— Цяжка расказваць толкам, —
Азваўся вучань з жалем. —
Сказаць магу я толькі,
Што ўсе ўжо паўміралі.

ХАЧУ РАСЦІ ТАКСАМА

Навошта, дарагая,
Ты падліваеш кветкі?
— Расці ім памагаю,
Кахаценькая дзетка.

Праз момант бачыць Басю
Замочаную мама.
— Вадой я абліліся —
Хачу расці таксама.

МУЛ І ФІАТ

У луг папалі гарадскі
Маленькі фіат і мул-скаціна.
Мул запытаў: — Хто ты такі?
На гэта фіат: — Аўтамашына.

— Калі сябе мізэрны фіат
Машынаю назваў спакойна, —
Канём магу быць акурат, —
Зарагатаў мул непрыстойна.

ЯКІ Ж ЛЕКАР З НЕДАРЭКІ?

— Кім ў жыцці хацеў бы
быць? —
Пытаюць Ваню-недарэку.
У ложку ён яшчэ ляжыць
Ды кажа: — Будзе з мяне
лекар!

— Ты ж неахайны і гультай,
Рук не памыеш без прынукі.
Лекар у працы, памятай,
Бесперапынна мые рукі.

Вясёлы куточак

— ✻ —

— Ну як, Пеця, было ў школе? Ты ўсё рабіў, што настаўніца задавала?

— А як я мог рабіць усё, калі тры гадзіны ў кутку стаяў!

— ✻ —

— Гэты гадзіннік, што вы мне ўчора прадалі, ішоў толькі 24 гадзіны і перастаў! — наракае пакупнік.

— А што вы сабе думаеце? — тлумачыцца прадавец. — Вы таксама, каб столькі пахадзілі, вымушаны былі б адпачываць.

— ✻ —

— На колькі ж гэты поезд можа спазняцца?! — нервуецца пасажыр.

— Супакойцеся, — кажа сусед. — Нічога страшнага. Ваш білет важны ўвесь дзень.

— ✻ —

— Ты прызнаўся ў хаце, што атрымаў двойку па матэматыцы?

— Так.

— І што твае бацькі?

— Нічога. Іх не было ў хаце.

Залатагалоўка

(Працяг са стар. 9)

цяе маленькае з сіняй падушачкай — Міхаськава.

Яна ўзлезла на вялікае крэсла і ўпала; потым села на сярэдняе крэсла — на ім было нявыгадна; нарэшце, села на маленькае крэселка і засмяялася — так было прыемна. Яна ўзяла сіненькую місачку на калені і пачала есці. З'ела ўсю страву і пачала гушкацца на крэсле.

Раптам крэселка праламалася, і Залатагалоўка ўпала на падлогу. Тады яна ўстала, падняла крэселка і пайшла ў другі пакой.

Там стаялі тры ложкі: адно вялізнае — Міхайлава, другое сярэдняе — Настассіна, трэцяе маленькае — Міхаськава. Дзяўчынка легла на вялікае — было занадта прасторна; легла на сярэдняе — было занадта высока; легла на маленькае — ложачка аказалася акурат, і яна заснула.

А мядзведзі прыйшлі дадому галодныя і захацелі папалуднаваць. Вялікі мядзведзь узяў сваю вялікую міску, глянуў у яе і зароў страшным голасам:

— Хто еў з маёй міскі?

Настасся паглядзела ў сваю міску і зараўла ўжо не так моцна:

— Хто еў з маёй міскі?

А Міхаська ўбачыў сваю пустую місачку і запішчаў тоненькім галаском:

— Хто еў з маёй міскі і ўсё з'еў?

Міхайла глянуў на сваё крэсла і зароў страшным голасам:

— Хто сядзеў на маім крэсле і перасунуў яго на іншае месца?

Настасся глянула на сваё крэсла і зараўла не так ужо голасна:

— Хто сядзеў на маім крэсле і перасунуў яго на іншае месца?

Міхаська глянуў на сваё паламанае крэселка і прапішчаў:

— Хто сядзеў на маім крэсле і зламаў яго?!

Мядзведзі прыйшлі ў спальню.

— Хто клаўся на маю пасцель і памяў яе?! — зароў Міхайла страшным голасам.

— Хто клаўся на маю пасцель і пямяў яе?! — закрычала Настасся не так голасна.

А Міхаська падставіў зэдлічак, палез на сваё ложачка і запішчаў тоненькім галаском:

— Хто клаўся на маю пасцель і памяў яе?!

І раптам ён убачыў дзяўчынку і запішчаў так, быццам яго рэжуць:

— Вось яна!... Трымайце яе!... Вось яна!... Вось яна!... Ай-яй-яй!... Трымайце!...

І, падскочыўшы да яе, ён ужо збіраўся ўкусіць яе, але ў гэты момант Залатагалоўка прачнулася. Убачыўшы мядзведзяў, яна страшна спалохалася і кінулася да акна.

Акно было расчынена, і яна паспела выскачыць праз яго.

З рыкам кінуліся былі мядзведзі за ёю, але яна была ўжо далёка, і яны не дагналі яе.

Пошукі

(Працяг са стар. 9)

Дзядзька Бронік сцвердзіў аднойчы, што я ў адпаведным узросце, каб пачаць вывучаць нейкую іншаземную мову! Не магу сказаць, каб гэта была сістэматычная навука, і каб я ўжо ведаў нямецкую мову. Але некаторыя словы і нават звароты я ўжо ведаў.

— Можа, ён пайшоў да кагосьці з сяброў? — спыніў я маўчанне.

— Ён ні з кім не гаворыць, такі ён, — махнуў рукой Экі. — Ён толькі робіць з дрэва такія, ну, ведаеш... І чытае. Ён нават па-нямецку чытае. І дужы ён. Мяне заўсёды падужае.

— Дык можа ён недзе ляжыць на лужку з кніжкаю, га? Можа заснуў і цяпер смачна спіць у траве? Але гэта было б нездарова. Мой тата так кажа. Ад такога ляжання можна схапіць сонечны ўдар.

— А што гэта такое?

— Такая хвароба. Галава тады баліць, трэба ісці ў бальніцу і наогул кепска з табою.

— Ведаеш што? Давай пойдзем на возера. Можа, ён недзе там...

Пайшлі.

Спачатку сярэдзінай, праз пагорак з глыбокім ровам на вяршыні, аж да месца, дзе заліў даходзіў на адлегласць дзесяці метраў да жвіраванай дарогі, якая злучала Варпуны з Зындакамі, а потым, вяртаючыся, берагам возера. Мы дакладна перашукалі ўсе кусты алешніку, прадзерліся праз трыснёг да падножжа пояса белага пяску, дзе можна было спакойна паляжаць і не баяцца, каб нехта цябе не ўбачыў і не загадаў ісці дадому.

Хольдзі прапаў. Дзядзька Бронік сказаў бы: „Як камень у ваду".

Ад гэтага шукання нам зрабілася горача. Дык мы з мастка скочылі ў ваду — Экі на ногі — каб трошкі ахаладзіцца.

Мы ішлі ўздоўж шляху на балота. Потым трэба было скакаць з купіны на купіну і два разы мне давялося ўляцець правай нагой па калена. Экі, калі гэта ўбачыў, толькі першы раз здушыў у сабе смех.

— Пачакай, — крыкнуў я, — яшчэ і ты ўляціш па шыю.

Раптам мне прыйшло ў галаву, што Хольдзі мог пайсці ў лес, каб пашукаць драўніны на свае фігуркі. Я сказаў аб гэтым Экі.

— Не, па дрэва яму хадзіць не трэба, ён яго мае поўна ў майстэрні.

У гэтым месцы рэчка мела чатыры-пяць метраў шырыні, але была вельмі плыткая, відаць было мулістае дно і часам касякі рыбак.

Мы прыцягнулі вялікую кучу ачарэту, паклалі на яго свае адзенне. Я плюснуўся ў ваду на пласк, каб не апынуцца ў муле, і, пхаючы перад сабою плыцік з адзеннем, пераплыў рэчку.

Экі плыў за мною.

Мы абсушыліся на сонцы, нацягнулі трусы, апрануліся і пачалі думаць, куды пайсці.

Нарэшце Экі трапіў на сцяжыну.

— Ты быў тут калі-небудзь? — пытаюся.

— Быў тры разы. Лодкаю. Усёй сям'ёй. Толькі без мамі. Яна баіцца плаваць на лодцы.

Вакол раслі высокія сосны, але лес густы не быў. Мы адыходзілі ад возера, узбіраючыся на стромы пагорак, так, як вяла сцяжынка.

Экі пачаў клікаць брата, але толькі дакучлівае рэха паўтарала за ім: „Хольдзі! Хольдзі!"

Ён ахрып і закашляўся некалькі разоў. А тым часам мы ўвайшлі на вяршыню ўзгорка. Ніжэй, з боку, дзе пачыналіся дубы і букі, мы заўважылі старыя муры з чырвонай цэглы.

— Хадзі туды, — сказаў я.

Мы збеглі па стоку.

Тут быў пакінуты аднапавярховы дом без вокан і дзвярэй. Гэта значыць, па іх засталіся толькі праёміны. Два каменныя ўсходкі вялі на развалены ганак. Перад дзвярыма ляжалі нейкія паіржавелыя пасудзіны, а ля карацейшай сцяны мы заўважылі калодзеж, зарослы цёмнакарычневым мохам.

Праз аконныя дзіркі не можна было заглянуць у нутро. Мы ўзышлі на ганак і далей у кухню, у якой была разбураная печка, побач ляжала трохі друзу. З кухні вялі маленькія і вузкія дзверы. Я адчыніў іх. За імі была камора з нейкімі паламанымі і панішчанымі рэштакамі полак.

Другі ўваход вёў у вялікі пакой. У ім з-пад кучы друзу стырчала нейкая скрыня.

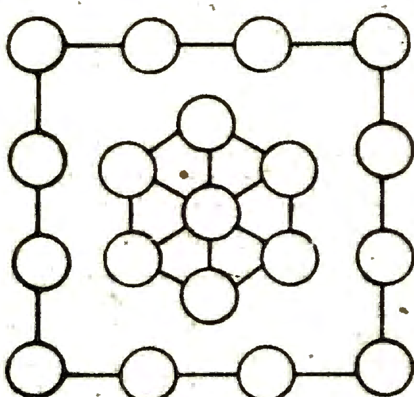
— Слухай, можа, у гэтай скрыні нешта ёсць? — сказаў я ціха і, не чакаючы адказу, зрабіў крок наперад.

Падлога небяспечна затрашчала.

Экі наблізіўся да мяне.

Потым быў ужо толькі вялікі гармідар, гук і пыл, і мы абодва праваліліся кудысьці.

Працяг будзе.

АДГАДАНКА

У кружкі квадрата ўпішы лічбы ад 1 да 12 так, каб сума ў чатырох кружках кожнага боку была 25. У кружкі шасцівугольніка ўпішы няпарныя лічбы ад 1 да 13 так, каб сума кожных трох кружочкаў па дыяганалі раўнялася таксама 25.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка".

Piątek 20 X — 8.05 Wśród ludzi. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 „Justyna" — film fab. prod. pol. 10.25 Domator. 12.00 Spotkania z literaturą, kl. VIII. 12.50 Spotkania z literaturą, kl. III lic. 13.30 TTR — s. I Mat. 14.00 TTR — s. I Hist. 15.10 W szkole i w domu. 15.30 NURT. 16.20 Pr. dnia — Telegazeta. 16.25 Dla młodych widzów: Rambit. 16.50 Dla dzieci: Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Raport. 17.55 „Dziękujemy Wam Polacy" — film dok. 18.25 Od „A" do „Z". 18.45 Weekend w „Jedynce". 19.00 Dobranoc. 19.10 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 Akademia Filmowa: „Z" — film prod. franc. 22.10 „7 dni — kraj". 22.40 „Lex" — mag. społeczno-prawny. 23.25 DT — Echa dnia.

Sobota 21 X — 6.50 TTR — s. III Mat. 7.20 TTR — s. III Spotkania z literaturą. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.55 Pr. dnia. 9.00 „Drops" — mag. dla dzieci i młodzieży oraz film „Postrach miasta" (4). 10.30 DT — Wiadomości. 10.40 „Wyprawa pod podszewkę Alp" — serial dok. 11.15 Bellona — wojsk. pr. public. 11.45 Tel. Informator Wydawniczy. 12.00 Laboratorium. 12.30 Tel. Koncert Życzeń. 13.00 Tel. Teatr Prozy: W. Gobmrowicz — „Kosmos". 15.25 Pr. dnia. 15.30 „Fiesz". 15.55 Komedie, komedie... „Inspekcja Pana Anatola". 17.15 Teleexpress. 17.30 Portrety: „Kisiel" — film I. Szczepańskiego o Stefanie Kisielewskim. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 Film fab. 21.40 Tel. Przegląd Sportowy. 22.00 Tydzień w polityce. 22.10 Benefis Andrzeja Zauchy. 22.55 Telegazeta. 23.00 Kino Sensacji: „Tony Arzenta" — film prod. włoskiej.

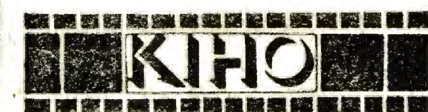
Niedziela 22 X — 7.00 Witamy o siódmej. 7.20 Notowania. 7.45 Po gospodarsku. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz Kino Teleranka: „Janka" (5). 10.30 DT — Wiadomości. 10.35 „Zwierzęta Europy" (2) — film przyrodn. prod. franc. 11.05 Kraj za miastem. 11.35 Tel. Koncert Życzeń. 12.20 Teatr dla dzieci: „Do góry nogami" (2). 13.05 Sportowa Niedziela. 14.05 Magazyn „Morze". 14.25 „Pieprz i wanilia" — „Z wiatrem przez świat — W drogę". 15.10 Antena. 15.35 „Panna dziedziczka" (24) — serial braz. 17.15 Teleexpress. 17.30 Blok rozrywkowy. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Tanamera" — film fab. 21.00 „7 dni — świat". 21.35 Sportowa Niedziela. 21.50 Pr. rozr. 22.20 Premiery po latach: „Był taki teatr w Warszawie". 23.00 Telegazeta.

Poniedziałek 23 X — 13.30 TTR — s. I Chem. 14.00 TTR — s. I Biol. 15.00 Powtórka przed maturą: Hist. 15.30 NURT. 16.20 Pr. dnia — Telegazeta. 16.25 „Luz" — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Gorące linie" — public. międzynar. 17.55 „Wędrówki dalekie i bliskie". 18.45 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 W Sejmie i w Senacie. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: M. Komar, T. Zygadło — „Kwartet". 22.30 „Obok nas" — rep. 23.00 DT — Echa dnia. 23.20 J. franc. (2).

Wtorek 24 X — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Akwen Eldorado" (1) — serial TP. 10.20 Domator. 11.10 „Od Wersalu do Poczdamu" — „Pierwsze lata II Rzeczypospolitej. 12.50 Spotkania z literaturą, kl. I lic. 13.30 TTR — s. III. Nasze spotkania. 14.00 TTR — s. III Spotkania z literaturą. 14.55 Powtórka przed maturą: Spotkania z literaturą. 15.30 Kim być? — pr. dla maturzystów. 16.20 Pr. dnia — Telegazeta. 16.25 Dla dzieci: Tik-Tak oraz film „Cudowna podróż". 17.15 Teleexpress. 17.30 „Spojrzenia". 17.55 Klinika zdrowego człowieka. 18.15 Mozaika narodowości — Hajnówka: portret miasta. 18.45 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 „Trudne powroty" — pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.05 „Akwen Eldorado" (1) — serial TP. 21.00 Spotkania satyryczne: Krzysztof Piasecki. 21.40 Zawsze po 21-ej. 22.20 DT — Echa dnia. 22.40 J. ros. (2).

Sroda 25 X — 8.05 Przez lądy i morza. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Bezpośrednie połączenie" — film TP. 10.15 Domator. 11.10 Najnowsze dzieje Polski. 12.00 Spotkania z literaturą, kl. II lic. 12.50 Fizyka 13.30 TTR — s. I Prod. rośl. 14.00 TTR — s. I Prod. zwierz. 15.00 Poznaj swój kraj. 15.30 NURT. 16.05 Pr. dnia — Telegazeta. 16.10 Dla młodych widzów: SOS, czyli sami o sobie. 16.35 Dla dzieci: Cojak. 17.00 Eliminacje do M. S. — Italia '90 mecz: Polska — Szwecja. 17.45 Teleexpress (w przerwie meczu). 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Pr. specjalny. 19.30 Dziennik. 20.05 Wojna i film: „Młodość nieujarzmiona" — film fab. NRD. 22.35 DT — Echa dnia. 22.55 J. ang. (2).

Czwartek 26 X — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Glina z wyższych sfer" (4) — ang. serial. krym. 10.20 Domator. 11.10 Z naszych dziejów: Kultura Rzeczypospolitej XV wieku. 12.00 Spotkania z literaturą. kl. VII. 12.50 Wiedza o społeczeństwie. 13.30 TTR — s. III Prod. rośl. 14.00 TTR — s. III Prod. zwierz. 15.00 Rytmy ciała. 16.00 „Orka" — roln. film oświatowy 16.20 Pr. dnia — Telegazeta. 16.25 „Kwant" oraz film z serii: „Świat, w którym żyjemy". 17.15 Teleexpress. 17.30 Patrol. 17.55 Film dok. 18.45 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Glina z wyższych sfer" (4). 21.05 Pegaz. 21.45 Czas — mag. public. 22.15 XXXI Międzynarodowy Festiwal Muzyki Jazzowej „Jazz Jamboree '89". 23.00 DT — Echa dnia. 23.20 J. ang. (32).

Bielsk Podl. Co lubią tygrysy — pol. 24—28. Piękne jest życie — jug. 29.

Czeremcha Opowieść Harleya — pol. 25. Krótkie spięcie — USA 28—29.

Hajnówka Osaczona — USA 23—24. Harakiri — jap. 25—26. Uciekinierzy — fr. 27—28.

Michałowo Gremliny rozrabiają — USA 24—26. Piraci — tunez. 27—29.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль: новы	Стыль: стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	22	9	**Філіпа, Марка**	**Якава, Андроніка**	6.13-16.27	23.13-14.09
панядзелак	23	10	Северына, Марлены	Яўлампія, Васіяна	6.15-16.25	— 14.24
аўторак	24	11	Марціна, Рафала	Зінаіды, Філіпа	6.16-16.23	0.28-14.36
серада	25	12	Дар'і, Крыспіна	Марціна, Кузьмы	6.18-16.21	1.41-14.47
чацвер	26	13	Люцыяна, Эверыста	Веніяміна, Карпа	6.20-16.19	2.52-14.56
пятніца	27	14	Івоны, Сабіны	*Параскевы*, Мікалая	6.22-16.17	4.02-15.07
субота	28	15	Тадэуша, Шымана	Яфіма, Лук'яна	6.24-16.15	5.13-15.18

РАЙКА

Райка любіла багатых мужчын. Замуж выходзіць не думала, але пажыць з кожным некалькі месяцаў, каб пасля забраць грошы — было ёй на руку.

Так яна абыйшла ўсе навакольныя вёскі і нацягнула багацця ў хату. Маці маўчала, але брат сварыўся. Дзяўчына нікога не слухала.

Калі на „сваёй" тэрыторыі не было ўжо больш багатых, дзяўчына рашыла прабаваць шчасця далей.

Не ведала, ад чаго пачаць. Паехала ў горад за пакупкамі і сустрэла Сярожу. Былі знаёмымі ўжо даўно.

— Як жывеш? — пацікавілася.

— Нядобра. Жыву адзін. Бацькі паўміралі, — адказаў хлопец.

— Чаму не жэнішся?

— Ніхто мяне не хоча.

— Цікава было б пабачыць цябе ў тваёй хаце.

— Едзем да мяне.

Райка паехала. У хаце было брудна. Усюды валяліся бутэлькі і кансервавыя бляшанкі. Дзяўчына паглядзела на гэта і пачала хутчэй прыбіраць. Два дні прыводзіла дом у парадак, пасля прывезла частку свайго багацця ў дом каханага.

Піць яму не дазваляла. Сяброўп'яніцаў ганяла. Сярожа слухаў Райку. Пачаў гаварыць аб вяселлі. Сёстрам і братам Сярожы Райка спадабалася.

— Вялікае шчасце сустрэла нашага Сярожу. Дзяўчына — як маліна. Працавітая, усё зрабіць умее! — хвалілі і не маглі нахваліцца.

На тры тыдні перад вяселлем папрасіў Сярожу адзін гаспадар памагчы пры малацьбе збожжа.

— Ідзі, Раечка, — папрасіў нарачоную Сярожа, — бо мне трэба рубаць дровы, ачысціць панадворак... Людзей шмат на вяселлі будзе і абгаворась наш непарадак.

Райка пайшла. Працавала як вол. Усім спадабалася працавітасць Райкі.

— Можа ты ў мяне засталася б, — жартам запрапанаваў ёй багаты кавалер. — Я толькі з мамай жыву.

— А чаму не?

Райка агледзела будынкі і дабытак Косці. „Будзе з чаго пацягнуць", — падумала.

Нанач не вярнулася. Сярожа раніцай пайшоў забраць Райку. Думаў, што можа замнога выпіла.

— Да цябе ўжо не вярнуся, — сказала нарачоная на прывітанне. — Які з цябе гаспадар? Амаль нічога ў цябе няма. Тут ёсць усё.

Сярожа, злосны як чорт, пайшоў дадому.

Райка з Косцем прыйшлі і забралі рэчы, Сярожа аддаў усё.

У доме Косці Райка паводзіла сябе як сапраўдная гаспадыня. Рабіла ўсё так хутка, быццам вянок віла.

— Ой! — радасна ўздыхала маці Косці. — Якое шчасце нас спаткала! Добрая будзе нявестка, усё зрабіць умее.

Пачалі рыхтавацца да вяселля. Здавалася, што будзе ўсё добра. Падглядзела Райка, дзе нарачоны схаваў грошы, і забрала ўсе. Было гэтага каля мільёна. Уцякла.

Косця і старая Верка не ведалі, што рабіць, калі Райка пайшла даіць кароў і не вярнулася.

Райка пайшла ў другую вёску і пачала жыць са старым кавалерам. Косця прыйшоў забраць грошы — ведаў, што ніхто, апрача яе, іх не ўзяў. Райка прыгразіла міліцыяй і пракурорам: крычала, што ў суд падасць за тое, што у Косці парабкам была, а ён яе выгнаў.

Косця плюнуў і пайшоў з пустымі рукамі.

Міша быў узрадаваны, што Райка прынесла шчасце ў яго дом. Думаў аб вяселлі.

— У нас няма халадзільніка, — сказала аднойчы Райка, — я так не магу жыць. Я ведаю, дзе можна яго купіць. Дай мне грошы, паеду і прывязу.

Райка не вярнулася.

Сваё „паляванне" на багатых мужчын Райка перанесла далей. Дзе не пачне жыць, усе гавораць, што вялікае шчасце прыйшло ў хату.

Аўрора

Надзея ● Ён Богам даны Чалавек ● Акалечванне душы ● Праект пастановы аб нацыянальных меншасцях ● Трыумф Данчыка ў Мінску ● Будні Валянціны Дарашкевіч ● Перыдызацыя Аляксея Рагулі ● За што арыштавалі Антона Луцкевіча? ● Святочны дзень Чаромхі ● „Зорка" ● Сардэчныя і іншыя парады ● Гумар, народная песня, крыжаванка.

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132-3.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5021-24325-152-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5021-24325-151-6201.

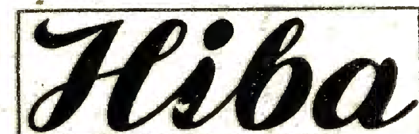
Жыхары БССР грашовыя ахвяраванні могуць уплачваць на рахунак 141713 у Рэспубліканскім жылсацбанку горада Мінска.

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

2848. Аляксандр Баршчэўскі (Варшава) — 20000 зл.
2849. Ніна Баршчэўская (Варшава) — 5000 зл.
2850. Віктар Стахвюк (Беласток) — 10000 зл.
2851. Ілірык Вараўка (Згажэлец) — 10000 зл.
2852. Яланта Вішнеўская (Гайнаўка) — 1200 зл.
2853. Беластоцкае прадпрыемства фруктоваагароднiннай прамысловасці — 5000 зл.
2854. Кастусь Хлябіч (Беласток) — 3000 зл.
2855. Янка Зенюк (Беласток) — 5000 зл.
2856. Юрка Зюзя (Варшава) — 5000 зл.
2857. Ілья Агіевіч (Орля) — 5000 зл.
2858. Андрэй Волчак (Ляска) — 10000 зл.

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego. 17-200 Hajnówka, ul Wyzwolenia 6 Тэлефон 28-89.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч (рэдактар „Зоркі").

„Niwa"
ul. Vesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe, 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.
Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku Cena prenumeraty: kwart. 1.300 zł, półr. 2.600 zł, rocznie 5.200 zł.

WARUNKI PRENUMERATY
1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
— instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach.
— instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
— osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch", opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
— osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28. 00-950 Warszawa, skr. poczt. 12 PBK XIII Oddział w Warszawie. Nr konta 370044-1195-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę poczta zwykła jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
— do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny;
— do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 1483/89 r. Nakład 5.500 egz. T-3.

РАСТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК „НІЎКІ"

Грымаса — гучнае насякомае.
Грэбля — праца ў сенакос пасля касьбы.
Грэлка — печ.
Грэчка — жыхарка Грэцыі.
Губерня — рот, вусны.
Гуляш — чалавек лёгкіх паводзін.
Гуманіст — рабочы на заводзе, дзе вырабляецца гума.
Гусляр — пастух гусей.
Гутарка — працаўніца ў гуце.
Даверлік — хлопец, які ходзіць (заляцаецца) да Веры.

„ядань"

МІНІ—КРЫЖАВАНКА
(навыварат)

Характэрнай рысай крыжаванкі з'яўляецца тое, што ўсе словы (апрача аднаго паліндрома) можна чытаць наадварот і пры гэтым маюць яны сваё сэнсавае значэнне. Ніжэй падаецца значэнне слова, чытанага злева направа і навыварат.

Упоперак: 3) вялікая карobка — невялікі хваёвы лясок, 5) апарат для размнажэння рукапіснага або машынапіснага тэксту, 9) геаметрычнае цела — від дрэва.

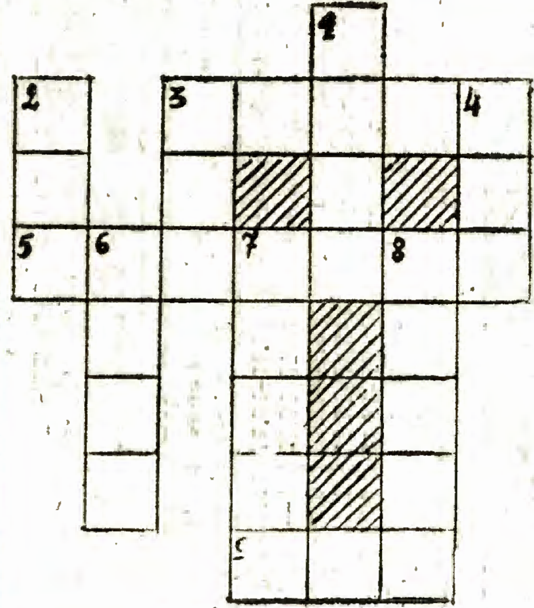
Уніз: 1) пячора — гандаль, 2) паморак — спіртны напітак, 3) вугал — растоплены тлушч, 4) рэстаран — нявольнік, 6) дровы для абагрэву — звярыная нага, 7) падатак з часоў прыгону — крывашып, 8) дрыжыкі, адчуванне холаду — будыйскі манах.

Фёдар Рымашэўскі, Мінск

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будзе разыграна кніжная ўзнагарода.

Адказ на міні-крыжаванку з № 37: зараз, шабаш, тамат, Натан, мат, раб.

Кніжную ўзнагароду выйграла Алена Рудко са Смаргоні.

НІЎКА

ПАЎТОРНАСЦЬ — НЕ ПАЎТОРНАЯ

585

Навуковыя тэорыі ствараюць вучоныя, але іх ажыццяўляюць часта непісьменныя.

586

Нянавісць часта карыстаецца словам „любоў".

587

Здараецца, што пры дапамозе маны даведваемся праўду.

588

Найлепшай ежай для навукі з'яўляецца свабода.

589

Без рэвізіянізму не можа быць прагрэсу.

590

Не трактуй сваю галаву так, як трактавалі людзі зямлю да Каперніка, бо не вакол яе кружыцца сонца, а яна павінна кружыцца вакол сонца.

591

Мэта навукі — сказаць аб старым новае.

Алесь Барскі

КЛІЕНТ І САМАХОД

На выстаўцы самаходаў у Парыжы кліент прыглядаецца з зацікаўленнем новай мадэлі машыны. Прадавец, заахвочваючы купіць шыкарнае аўта, кажа:

— Гэта цудоўная машына. Цана не надта высокая, сапраўды аплочваецца купіць. Уявіце сабе, што калі выедзеце з Парыжа ў пяць раніцы, то ў Ліёне будзеце ўсяго на пяць гадзін пазней!

— А што мне рабіць у Ліёне а дзесятай?

КАДРАВАЕ ПЫТАННЕ

— Мікола, ці ты гэта? Дай на цябе пагляджу! Здаецца, ты... Гэта ж колькі гадоў прайшло!...

— Прывітанне, Васіль! І цябе не пазнаць... Ну, як жывеш?

— Дык як усе... Жонка, дачка, работа, а цяпер яшчэ і дача — так і круцішся ўвесь год.

— А дзе працуеш?

— Наша арганізацыя ў апошні час спецыялізуецца па вырошчванні гародніны і садавіны.

— Вырошчваеце, кажаш... А дзе ж ваша гародніна? І садавіна?... Самы сезон, а ў нашым магазіне вунь як у канцы зімы.

— Ну, ведаеш, гэта не так проста... У нас усё залежыць ад розных прычын — ад надвор'я, ад плану, ад тэхнікі, ад сонечнай радыяцыі... Гэта, брат, не ў жывёлагадоўлі: прывязаў бычкі да кармушкі ды чакай прывагаў. Ну, а ты ў якой галіне даеш план?

— Жывёлу гадую...

— Ён гадуе!... Не відаць вашай прадукцыі. Дзе ж мяса, каўбасы?

— Сказваюцца цяжкасці росту... Мушу табе сказаць, галоўная бяда ў нас — недахоп кадраў.

— Во і ў нас такое ліха. Няма людзей, некаму працаваць... Ну, спазняюся, бывай здароў. Да сустрэчы.

І былыя студэнты — выпускнікі сельгасакадэміі развіталіся і заспяшаліся на работу — Мікалай Васільевіч у Главк гародніны і садавіны, Васіль Мікалаевіч — у пададдзел маладняку буйнай рагатай жывёлы аграпрома.

Васіль Феранц

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ОЙ, СІВЫ КОНЬ БЯЖЫЦЬ
(народная)

Ой, сівы конь бяжыць,
Ў яго бела грыва.
Ой, спанаравілась,
Ой, спанаравілась
Мне тая дзеўчына.

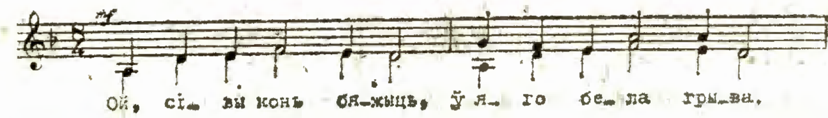
Не так та дзеўчына,
Як яе лічанька.
— Ой, падай, дзеўчына,
Ой, падай, дзеўчына,
Мне белу ручаньку.
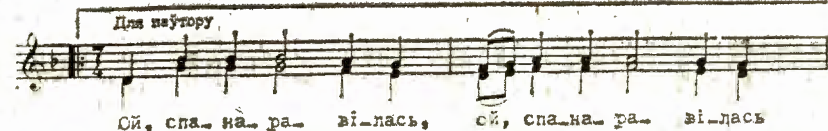
Ручаньку падала,
Тры словы сказала:
— Няхай бы я жыла,
Няхай бы я жыла,
Кахання не знала.
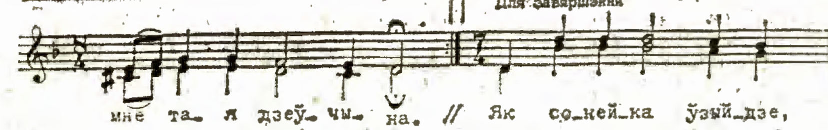
Бо тое каханне
З вечара да рання.
Як сонейка ўзыйдзе,
Як сонейка ўзыйдзе —
Каханне разыйдзе...

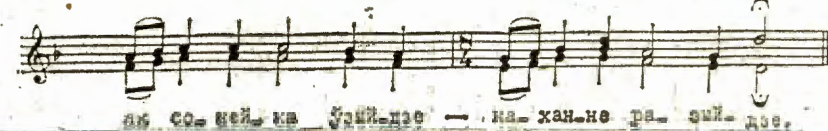
* Апошнія тры радкі кожнай страфы паўтараюцца.

Не вельмі скора, грацыёзна ♩=126

Лекар: — Спіртное ўжываеце?

Пацыент: — Не, толькі ва ўрачыстых выпадках.

— А што вы лічыце такімі выпадкамі?

— Калі ў мяне ёсць што выпіць.

СПЯВАЧКА І МАЭСТРА

Кандыдатка на спявачку трывожна пытае ў настаўніка:

— Маэстра, хачу знаць усю праўду. Скажыце, мой голас можа яшчэ калісьці спатрэбіцца?

— Так, чаму ж не! Напрыклад, падчас пажару або караблекрушэння.

Двое лаюцца — трэці не лезь. А то яшчэ запішуць у сведкі.